

FORSKER FORUM

NR. 113 - APRIL '98

TO KASSER

Universiteternes forskning kommer nu over i Forskningsministeriet, men undervisningen bliver i Undervisningsministeriet. Det kan betyde, at de to områder spilles ud mod hinanden

“Det er særdeles uheldigt, at universiteter - nes hovedopgave - undervisning af studenter - og så res - sortministeriet ikke følges ad. Det giver nogle store opgaver for koordinering og administration, hvis tingene skal komme til at fungere ...”, lyder RUC-rector Henrik Toft Jensens umiddelbare kommentar til regeringsomdannelsen, som betød, at universiteterne skal arbejde under to kasseapparater:

Forskersiden hører under Jan Trøjborgs Forskningsministeriet og undervisningssiden under Margrethe Vestagers Undervisningsministeriet. Forskningsbevillinger kommer fra det ene ministerium, mens taksameterbetaling for studenternes gennemførelse af eksamen betales af det andet. Forskningsplanlægning foregår det ene sted, uddannelsesplanlægning det andet osv. - og det vil skabe problemer, lyder kommentaren fra de universitetskilder, som FORSKERforum har talt med.

Det bliver Forskningsministeriet, som får myndigheden over "systemet": Universitetslov, personalesager, løn- og ansættelsesforhold samt stillingsstrukturen. Og det bliver Undervisningsministeriet, som fortsat tager sig af uddannelsens indhold og arbejdet vedrørende de studerende samt ansvaret for uddannelsespolitik og -planlægning lige

som adgangskrav og meritbestemmelser. I praksis bliver det sådan, at Undervisningsministeriet skal "købe" ydelser hos Forskningsministeriet, fx når der skal optages flere på uddannelserne eller der skal oprettes nye uddannelser.

Skeptikere påpeger, at opdelingen mere er præget af, at regeringskabalens skulle gå op mellem Socialdemokratiet og De Radikale - som ikke ville afgive hele universitetsområdet - end af logik og sammenhæng for universiteterne. Skeptikere - herunder flere rektorer - vil imidlertid udlade at udtale som nærmere om de uheldige konsekvenser, før det er klarere, hvordan todelingen agtes håndteret.

Kommer forskningen i klemme?

Med todelingen kan universiteterne se frem til en række administrative og politiske problemer. Grundlæggende skaber ansvarsopdelinger mellem to ministerier problemer, når penge og myndighed ikke er placeret samme sted, som RUC-rectoren antyder. Og regeringsudtalelser om området lover ikke flere penge til området, hvilket ikke får koordinationen til at glide lettere.

For universiteterne bliver det spændende spørgsmål, om det bliver nemmere at få løst nogle årelange problemer, og her kan den nye struktur se ud som en hindring. I praksis

fungerer universitetsøkonomien nemlig sådan, at hvis der mangler penge til undervisningssiden, så må man hente dem på forskningen - og omvendt.

Samfundsvidenskab og humanioras dekaner klager jævnlige over, at taksametre på 24.000 kr. er helt utilstrækkelige, fordi de ikke dækker de faktiske omkostninger, men tvinger fagene til at lave masseundervisning. Der henvises også til det meget mere rimelige niveau for naturvidenskab og teknik på 41.200-61.000 kr. Teknisk set bliver det imidlertid vanskeligt at hente forståelse for en hævnning af taksametet i Undervisningsministeriet, som bare skal finde pengene et andet sted og som ikke har noget problem ved at lade Forskningsministeriets penge give en indirekte støtte til undervisningen.

Også det løbende forskningsunderskud, fx på uddannelser med stor vækst i studentermassen og dermed i undervisningsbelastningen, kan blive et lignende problem. Den stigende undervisningsindtægt gennem taksametrene bliver nemlig ikke tilsvaret af flere faste forskerstillinger. Og heller ikke her er der en tilskyndelse for de to ministerier til at arbejde sammen.

jØ

Naturvidenskab går solo 3
KU-dekan kræver, at politikerne løser naturvidenskabs problemer. Konsistorium kan nemlig ikke ...

Fonden bagatelliserer 4
En meddelelse fra Grundforskningsfonden vækker iretteset: De har ikke forstået en klap af den påtale de har fået af Forskningsministeriet

Arkiver og biblioteker 7-9
Hvad er "forskning", lød spørgsmålet, da medarbejderne på Statens Arkiver skulle indplaceres i sektorforskningens stillingsstruktur. Og nu stiller de det samme spørgsmål på Statsbiblioteket

Forskningsminister Trøjborg 10-11
kommer fra Erhvervsministeriet. Betyder det mere erhvervsrettet forskningspolitik?

Cigarkassepolitik 12
Formanden for Folketingets Forskningsudvalg, Kjeld Rahbæk Møller (SF) røg ud af Folketinget. Det er anledningen til, at han giver en diagnose på forskningspolitikken i INTERVIEW

TEMA: Lomborg 13-17
Han blev beskyldt for at "aflyse miljødebatten". Hvad siger han selv om den ophidsede debat, hvor statskundskabsmanden kom i klørerne på ophidsede botanikere og biologer

Anfægter ekspertvældet 14
Debatredaktøren på Politiken - som trykte Lomborgs kronikker - fortryder, at der ikke blev mere plads til debatten. Men han beskylder også naturvidenskabsfolk for at være ringe formidlere. INTERVIEW

Medlemsdebat: Arbejdstid 19
Vil universitetslærere acceptere kontrol af arbejdstiden? Og hvordan skal kontrollen så være i praksis?

Medlemsblad for ULA
(Universitetslærerafdelingen i
Dansk Magisterforening), FIA
(DM's forskningsinstitutions an-
satte) samt DJØF's undervis-
nings- og forskningsansatte (un-
der Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles
holdninger. Øvrige artikler i
bladet er ikke nødvendigvis i
overensstemmelse med afdelin-
gernes synspunkter.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Birgit Jæger, DJØF
Seniorgeolog Ingrid Salinas, DM
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)
Niels Ingemann

Redaktionens adresse:

FORSKER FORUM

Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242

Fax: 31 18 45 77

E-mail: Joe@magister.dk

FORSKER FORUM

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline: 20. april

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenens
Arbejdsløshedskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 39 15

Magistrenes Pensionskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 01 02

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33 95 03 95

Juristernes og Økonomernes
Pensionskasse
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

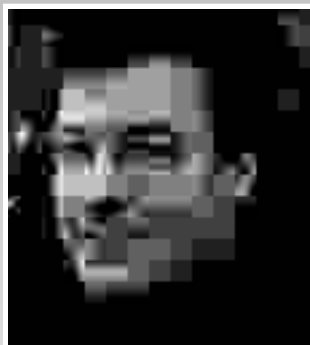
Oplag: 7.500

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design

Tryk: Scanprint as

LEDER

AF ARNE KJÆR,
fmd. f. universitetslærerne i DM

ERHVERVS-BÆRE

Undervisningsminister Ole Vig Jensen nåede som en af sine sidste gerninger at smide en prøveballon ud: At uddannelserne til lærere, sygeplejersker, pædagoger og lignende mellemlange videregående uddannelser skal kunne tildele den bachelorgrad, som ellers har været forbeholdt de første 3 år på universitetet.

Det er ikke nogen god ide, for man løser ikke fleksibilitetsproblemer ved at give de mellemuddannede en ny titel. Tværtimod skaber man illusioner og strukturproblemer andre steder i systemet.

Politikerne må gøre sig klart, at der er tale om meget forskellige uddannelser, så hvis politikerne fastholder dette ønske, må der skelnes mellem de to typer af bachelorer, f.eks. ved at betegne lærerne, sygeplejeskerne, pædagogerne som "Erhvervs-bachelorer". Herved får aftagerne en mulighed for at skelne mellem de enkelte uddannelser, samtidig med at uddannelserne kan bevare hver deres egenart. Det reelle problem - fleksibiliteten - må så løses ved at muligheden for meritoverførsler forbedres.

Der ligger tilsyneladende to forskellige ønsker bag ministeriets udspil: Dels at flere studerende skal gennemføre en videregående uddannelse, dels at der kommer en større fleksibilitet i uddannelsessystemet, således at de studerende kan gennemføre en uddannelse og senere bygge andre uddannelser ovenpå. Det sidste foreslår ministeriet gennemført ved, at lærere, sygeplejersker, pædagoger og andre med tilsvarende uddannelser skal kunne optages direkte på en (relevant) kandidatuddannelse på universiteterne.

Vi kan kun være enige i ministeriets målsætninger: at øge fleksibiliteten i uddannelsessystemet. Men ministeriets forslag er alt for vidtgående for universiteterne. En nærliggende, farlig konsekvens er nemlig, at kandidatgradens faglige niveau sænkes på universitetet. Det kan godt være, at politikerne helst så, at universiteternes primære afstigningstrin blev bachelorgraden, men virkeligheden er - som en RUC-undersøgelse for nylig har vist - at aftagerne kun går efter kandidaterne. (Se faglig kommentar s. 18: "Kandidatgrad...")

For at øge fleksibiliteten skal meritmulighederne udbygges og også formaliseres mere, således at de studerende ved, hvad de har at rette sig efter. Universiteterne skal således tage stilling til, hvilken merit de vil give for (faglig relevante) mellemuddannelser (eller dele heraf) og mellemuddannelser skal tage stilling til, hvilken merit de vil give for (faglig relevante) bacheloruddannelser fra universi-

teterne (eller dele heraf).

Herved bevarer man de forskellige uddannelses-typer hensigt og egenart, samtidig med, at mulighederne for skift forøges.

Ministeriets forslag tager slet ikke højde for forskellighederne mellem forskningsbaserede universitetsuddannelser og de mere praktisk orienterede mellemlange uddannelser. Uddannelserne formål, hensigt og indhold er forskellig:

De mellemlange uddannelser, til f.eks. lærer, sygeplejeske og pædagog, sigter på et bestemt veldefineret arbejdsmarked og uddannelserne er karakteristisk ved, at de er orienteret mod praksis.

Universitetsuddannelses bachelorniveau sigter på at opbygge kvalifikationer, så de studerende efterfølgende kan starte på en kandidatuddannelse, hvorfor uddannelserne er teoretisk-metodisk orienteret.

Det betyder selvfølgelig ikke, at den ene type af uddannelse er dårligere eller ringere end den anden, blot at de er forskellige, fordi de skal tjene forskellige formål. Som en ph.d. studerende sagde til mig en dag: "Nu har jeg læst i snart 10 år, men det bliver jeg jo ikke tømmer af."

Pointen er, at indhold og form af undervisningen også betyder noget. Tag f.eks. seminarie-uddannelsen, den er indrettet på at uddanne folkeskolelærere. Det arbejdsmarked har nogle bestemte behov, som afspejles i uddannelsens opbygning, indhold og form. Hidtil har det været sådan at de studerende havde 2 liniefag, generel uddannelse i basisfagene og en omfattende pædagogisk-didaktisk uddannelse. (Uddannelsen bliver nu ændret således at hver studerende i stedet skal have 4 fag, men det skal ikke diskuteres her i øvrigt.)

Universitetsuddannelsen inden for de samme fag har ikke noget pædagogisk-didaktisk indhold og beskæftiger sig ikke med basisfag, men sigter til gengæld mod fagets/fagenes teoretiske grundlag.

Uddannelserne er også struktureret væsentligt forskelligt. F.eks. har seminarie-uddannelsen væsentlig flere konfrontationstimer, mens man på universiteterne forventer at de studerende i større grad selv lærer stoffet. Det afspejler, at den måde undervisningen er tilrettelagt på og de forventninger, der er til de studerende, er væsentlig forskellig.

Der skal således være forskel på de nye bacheloruddannelser og universiteternes for de tjener forskellige formål. Hvis man ønsker større fleksibilitet må det ske gennem en forbedring af meritmulighederne, og det er noget helt andet end en dybtgående reform som den foreslåede.

NATURVIDENSKAB GÅR SOLO

Dekanen på KU's naturvidenskabelige fakultet kræver nyansættelser før de store forskerårgange pensioneres omkring år 2007. Han kræver at politikerne skal løse problemet; Konsistorium har ikke samme forståelse for naturvidenskab ...

Staten må træde til for at hjælpe naturvidenskab, fordi vi gør nytte. Det er os, der gør kagen større. Hvis vi får nogle ekstra årsværker de kommende år, mod at vi afleverer dem igen, når den store afgang sætter ind om 9 år, vil vi kunne rette op på den skæve aldersfordeling på vores fakultet", siger dekan på Naturvidenskabelige Fakultet Henrik Jeppesen og appellerer hermed direkte til politikerne om at gå ind og skabe en bevillingsgaranti til fakultetet.

Han frygter, at KU's konsistorium begynder at refordle penge fra naturvidenskab til de andre fakulteter. Han mener derfor, at beslutningen om, hvor mange penge, de enkelte fakulteter skal have, skal træffes af politikerne. Her forventer han at møde større forståelse for fakultetets problemer. Han vil have "hovedområde-butgettering" –

fra før Universitetsloven - genindført.

"For tiden får vi mindre bevil-linger, fordi vi har faldende tilgang af studerende. Det mener jeg er forkert. Også her bør det vurderes hvilken nytte, vi gør for samfundet, og derfor bør vi i de næste 6 år have et overtal af stillinger. Jeg vil ikke gå ned i antallet af stillinger de næste år på grund af faldende studenteroptag. Alle stillinger skal genbe-sættes - både dem der er alders-betingede og dem der bliver le-dige via fratrædelsesordninger".

Rektor: Naturvidenskab går enegang

KU-rektor Kjeld Møllgård er enig i Henrik Jeppesens fremstilling af de problemer som naturvidenskab har. Men han er skuffet over dekanens enegang i medierne.

"Jeg troede vi var enige om at

løse problemerne på konsistorie-niveau, og at vi ikke skulle gå ud og appellere til politikere om at løse vores problemer", udtaler rektoren, der ikke vil diskutere dekanens appel til politikerne via medierne, men hellere vil tage en snak med dekanen om problemet.

Møllgård mener, at løsningsmodellen med lånestillinger er hans eget forslag, som han bl.a. gik til rektorvalg på for 4 år siden. Han mener, at den problematik, som Henrik Jeppesen trækker op for det Naturvidenskabelige Fakultet også er ram-mende for de andre fakulteter, omend han medgiver, at det Naturvidenskabelige Fakultet er særlig hårdt ramt. Her har man modsat humaniora og samfundsvidenskab ikke kunnet nyansætte gennem de senere år.

Det er Rektors overbevisning,

Dekan Jeppesen

at problematikken omkring den skæve aldersfordeling hos VI-P'erne og bevillingerne til fakulteterne skal løses samlet for hele universitetet.

Heller ikke dekan Tage Bild fra samfundsvidenskab – som vil være en af dem, som skal betale, hvis pengene til naturvidenskab skal hentes internt på KU – vil ikke kommentere Jeppesens udspil før de interne forhandlinger herom.

ingemann

LÅNESTILLINGER

Dekan Jeppesen kræver nyansættelser nu. Til gengæld vil han så leve med 'resultatkontrakter' og med et underskud af personale efter år 2007...

Dekan Jeppesen fra KU's naturvidenskabelige fakultet har et problem. Der er alt for mange VIP'ere, som går af på samme tid. I perioden 1998 – 2038 afgår afgang 12%, mens der de følgende 9 år afgår 36%. Den store pukkel af medarbejdere er altså dem, som nu er mellem 50 og 60 år. De blev ansat fra midt i 60'erne og 10 år frem, hvor universiteterne ekspanderede kraftigt.

Hvis ikke der skabes en løbende rekruttering allerede nu, så opstår der et gabende videnshul, når de store forskerårgange går af. Naturvidenskab er hårde ramt end nogle af de andre fakulteter og Jeppesens mirakelkur hedder 25% afgang og fornyelse de næste 10 år. Det vil skabe en jævn aldersfordeling igen. Og samtidig skal sikres, at de bedste kandidater i perioden kan ansættes.

Den meget ulige aldersfordeling hos VIP'erne er årsagen til, at Henrik Jeppesen advarer mod, at naturvidenskab fratages penge i disse år.

"Hvis fakultetet ikke i en overgangsperiode på 6-8 år kan få en ekstrabevilling - eller som et minimum bevarer dets bevil-linger - vil den skæve aldersfor-deling gentage sig i endnu en generationscyklus og være til stor skade for fakultetet", siger

dekanen og appellerer til politikerne om at hjælpe fakultetet med at løse problemet. Han lover så til gengæld, at fakultetet vil sætte kandidatproduktionen i vejret.

Dekanens løsningsmodel blev anbefalet i en undersøgelse fra Videnskabernes Selskab fra 1994. Her anbefales en model, hvor der over en kortere årrække bevilges et overskud af faste stillinger "til låns", indtil de store årgange af forskere begynder at gå på pension. Derefter arbejdes der i en årrække med nedsat stabstørrelse; og om 40 år vil stabstørrelsen så igen være i ligevægt.

Henrik Jeppesen slår fast overfor FORSKERforum, at han er villig til at leve med en nedsat stabstørrelse i en årrække. Det er ikke et spørgsmål om at sikre sig penge nu, og så håbe på at få en efterbevilling om 5-10 år!

"Det væsentlige for mig er at kunne rekruttere de bedste kandidater fra hver årgang, og samtidig løse problemet med den skæve aldersfordeling".

Resultatkontrakt

Henrik Jeppesen mener at fakultetet skal indgå en "resultatkontrakt" med staten om at uddanne et vist antal kandidater om året, mod at de sikrer det nuværende

antal ansatte. For at øge antallet af kandidater skal der ifølge dekanen sættes ind både over for lærere og studenter.

"Vi skal presse lidt mere undervisning ud af lærerne, og så skal vi etablere bedre studieintroducerende kurser for de studenter, der har været væk fra faget nogle år. Det vil forbedre gennemførselskvotienten".

Ikke sælge ud af kvaliteten

De hårde naturvidenskabelige fag har gennem mange år haft meget høje dumpeprocenter på 1.ste år af studiet. På matematik og fysik har den i flere tilfælde været oppe over 80% på nogle af de store hårde 1.årskurser, og selv om man har gjort en indsats for at sænke dumpeprocenterne, viste resultaterne fra sidste sommer, at den stadig ligger på ca. 50 på matematik og fysik. Spørgsmålet er om små justeringer kan ændre disse omstændigheder.

Dekanen indrømmer da også, at der måske skal ændres på selve studiets indhold og tilrettelæggelse – uden at sænke kvaliteten.

"Vi gør, hvad vi kan for at presse på, og det lykkedes også meget godt på de såkaldt 'bløde fag' som fx biologi. Men det er rigtigt, at de hårde naturvidenskabelige fag fokuserer på deres

egen rolle. Sidste år gennemførtes en studieplansrevision på matematik, fysik og kemi. Institutterne må skabe bedre studieforhold og bedre gennemførselsprocenter, og har de ikke viljen til at omstille sig, kan vi ikke længere holde hånden over dem".

Fratrædelse

Hvert år i januar sender Henrik Jeppesen et brev til den ældre gruppe af videnskabelige medarbejdere, for at gøre dem opmærksom på muligheden for at fratrage universitetet før den almindelige pensionsalder på 67 år.

"Nogle af medarbejderne bliver rasende, og det er da meget forståeligt. Det er jo ikke deres skyld, at der var brug for mange i 60'erne. Der er alligevel mange der stopper før tiden, og det er utroligt vigtigt for os. Hvis ikke stillingerne blot spares væk, får vi mulighed for at udligne den skæve aldersfordeling ved at ansætte nogle af de unge".

Dekanen fortæller, at der i år er 14 i det videnskabelige personale, der fratræder før tid og kun 1 gik pga aldersbetinget afgang. På grund af de mange fratrædelse siger dekanen, at han måske slet ikke behøver flere penge.

ingemann

ULOVLIGHED UDEN KONSEKVENNS

Professor – hvis matematikprojekt tabte til Århus – undrer sig over, at forvaltningsfejlene i Grundforskningsfonden slet ikke har nogen konsekvenser

"Forskningsministeriet har konstateret en grov inhabilitet, men siger samtidig, at sagen ikke skal gå om. Det er da upædagogisk, at sagen ingen - INGEN - konsekvenser har ..."

Hvis man kan slippe afsted med, at en sådan grov inhabilitet – hvor en bedømmer i et projekt selv skal arbejde med på det – slet ingen konsekvenser har, så kan man lige så godt smide regler i skarnskassen. Og det gælder da også den betænkning, som forskningsrådene arbejder efter...", siger professor **Vagn Lundsgaard Hansen**, som er næstformand i Det naturvidenskabelige Forskningsråd. "Hvis sådan noget var sket i forskningsrådet havde vi fået frygteligt røde ører, og så sat en undersøgelse i gang. Og vi havde da været nødt til at indkalde en ny review'er ..."

Lundsgaard var medansøger i det vragede DTU-KU –matematikprojekt. Han var blandt dem, som påpegede, at Grundforskningsfonden havde ladet en samarbejdspartner til Århusprojektet være bedømmer af det samme projekt. Påpegningen blev ikke taget alvorligt i Fonden, hvilket gav den en påtale fra Forskningsministeriet.

Tog ikke ekspertudsagn alvorligt

Lundsgaard er forarget over den status, som de 7 review'ere bedømmelser er tillagt. Bestyrelsen benyttede sig af en ekspertgruppe bestående af 7 personer, hvoraf 1 ikke foretog en egentlig prioritering, 3 var mest stemt for Århusprojektet (herunder den inhabile) og 3 var mest stemt for DTU/KU-projektet. 2 af Århusstøtterne var tilmed kun baseret på mundtlige udsagn over for direktør Peder Olesen Larsen.

Lundsgaard konstaterer, at der faktisk var et flertal for DTU/KU-projektet i bedømmelsespanelet: "Der er tale om en

international konkurrence! Og vel kan Fonden sige, at review'erne ikke har 'stemmeret' og at det er bestyrelsens suveræne ret til at foretage en kvalitativ afgørelse. Men hvis jeg var bedømmer i en sådan proces ville jeg da føle mig rent til grin, hvis min vurdering blev overset på den måde.

Jeg forstår derfor godt, hvis review'ere holder sig tilbage fra at medvirke i bedømmelser for Fonden i fremtiden".

Olesen Larsens dobbeltroller

Lundsgaard roser ministeriet for "et grundigt stykke arbejde som tilsynsmyndighed". Fonden har derimod svigtet og især direktør og fondsformand Peder Olesen Larsens rolle har været særdeles betænkelig: "Han har haft rolle som den, der på den ene side kunne planlægge og disponere som direktør – og bagefter være med til at beslutte som formand. Det er meget problematiske dobbeltroller.

Og det fremgår jo tydeligt af sagen, at Olesen Larsen allerede i efteråret 1996 – altså et halvt år før ekspertudtalelserne – havde sine klare favoritter i Århus. Det sagde han til et bestyrelsesmøde, viser de referater, som vi senere har fået at se", siger DTU-professoren.

"Det kan ikke være rigtigt, at en så magtfuld person i systemet ikke opfører sig mere uvildigt. Hans præferencer kan jo medføre mistanke om, at han har tilrettelagt forløbet sådan, at han senere fik sin vilje ..."

Lundsgaard overvejer for tiden, om han vil forfølge sagen yderligere:

"Jeg må ærlig talt sige, at min tillid til Fondens objektivitet og saglighed er rystet. Og jeg er stærkt overrasket over, at en hel bestyrelse står model til det..."

JØ

"EN DETALJE"

Grundforskningsfonden hermed bagatelliserer matematik sagen i en særpræget meddelelse fra Fonden. Nej, vi prøver at bringe nogle korrekte proportioner ind i sagen, siger den nye bestyrelsesformand Henrik Tvarnø, som drages ind i den spegede sag

Grundforskningsfondsdirektør Peder Olesen Larsen og hans bestyrelse beklager ikke direkte Fondens ageren i den skandaløse matematik-sag, som påførte Fonden en kæmpenæse (se FORSKERforum 112). Det fremgår af en særpræget "meddelelse" fra 18. marts. Den er angiveligt en korreksning af forkerte oplysninger "i flere aviser og tidsskrifter" om direktør Peder Olesen Larsens direktørstilling og om matematik sagen.

En af de vragede fra DTU/KU-projektet, professor **Vagn Lundsgaard Hansen**, kalder "meddelelsen" polemisk:

"Bestyrelsen har jo slet ikke forstået rækkevidden af den påtale, som Forskningsministeriet har givet. Jeg læser 'meddelelsen' som at bestyrelsen bagatelliserer sagen ved at sige, at der nok har været nogle mindre problemer, fordi der er sket en fejl. Men Fonden beklager ikke noget...", siger DTU-professoren:

Til efterretning

Det særprægede i den 70 linier lange meddelelse er bl.a. at den først 4 linier fra slut omtaler, at Forskningsministeriet har "givet en påtale af fondens sagsbehandling". Fonden siger, at man har begået "en fejl" og man tager ministeriets afgørelse "til efterretning". Men Fonden beklager ikke hændelsesforløbet eller den mangelfulde sagsbehandling. Hvor tidligere meddelelser var underskrevet "Peder Olesen Larsen", så er denne underskrevet af den nye bestyrelsesformand "Henrik Tvarnø, formand".

FORSKERforum har spurgt den nye formand, **Henrik Tvarnø** – som har signeret "meddelelsen" – hvorfor der ikke er en direkte beklagelse af det hændte i "meddelelsen"?

"Det er da muligt, at man ikke kan læse en direkte beklagelse. Men når Fonden tager ministeri-

ets påtale 'til efterretning' og konstaterer, at der er begået en fejl betyder det naturligvis også, at vi beklager fejlen ...", siger Tvarnø og forklarer, at "meddelelsen" er at betragte som en generel kommentar, der er udløst af presseomtale af ministeriets påtale; ikke mindst omtale i Jyllandsposten, hvoraf det fejlagtigt fremgik, at den inhabile var ansøger (og ikke bare samarbejdspartner) samt at direktør og formand Peder Olesen Larsen var blevet fyret.

Tvarnø: "Samtidig slår 'meddelelsen' fast, at ved siden af det rent juridiske, så skal Fonden varetage forskningens interesser. Og det er bestyrelsens holdning, at der er en proportionsforvridning, når en fejl blæses op, så den stiller generelt spørgsmål ved Fondens uddeling".

Ikke bagatellisering

Tvarnø understreger, at matematik sagen foregik før han indtrådte i bestyrelsen. Men det er hans indtryk, at Fonden lavede et meget grundigt undersøgelsesarbejde, hvor bestyrelsen har måttet vælge mellem "to drøngode ansøgninger": Århus og DTU/KU.

Tvarnø benægter, at meddelelsen bagatelliserer det hændte:

"Det er ikke et forsøg på at bagatellisere. Men det er et forsøg på at bringe nogle korrekte proportioner ind i sagen: Der er begået en fejl ved at en af bedømmerne er nævnt som samarbejdspartner for det valgte projekt, men det er en detalje, som ikke må føre til den forkerte antagelse, at fonden ikke administrerer efter reglerne. Der er trods alt kun fundet en fejl i eet ud af tredive projekter. Og så er det vigtigt at slå fast, at bestyrelsen fortsat er overbevist om, at man med Århusprojektet har valgt et fremragende matematikprojekt. Og det perspektiv ville vi gerne have med ..."

Fonden: Inhabilitet uden betydning...

Forskningsministeriets påtale handlede om, at fonden havde taget meget let på en klage over en inhabil review'er – en forsker, som selv var deltager i det projekt, som han angiveligt skulle være en uafhængig bedømmer af. Fonden undlod at lave en konkret undersøgelse af habilitetsspørgsmålet, som man ellers skal ifølge forvaltningsloven. Og Fonden undlod tilmed at afbryde forbindelsen mellem den inhabile og Århusprojektet efter at inhabiliteten var konstateret.

Det – og en række andre forvaltningsfejl – fandt ministeriet kritisabelt, idet habilitetsspørgsmål efter gældende forvaltningsretten bør behandles med den største alvor. Og det har Fonden absolut ikke gjort, sagde Forskningsministeriet i februar.

Fondens "meddelelse" er sine steder meget polemisk, uden at det fremgår, hvem man polemiserer mod. Fonden har således et forsvar for, hvorfor man ikke udelukkede den inhabile fra samarbejde med Århusprojektet, da inhabiliteten blev konstateret: Det skyldtes, at bestyrelsen ikke ville lægge begrænsninger i Århusprojektets "frihed til inden for den givne økonomiske ramme at foretage de faglige valg, som gav det største faglige udbytte, herunder at inddrage den pågældende udenlandske forsker i et fagligt samarbejde".

DTU-professor Lundsgaard d fortolker denne passus som en direkte kommentar til ministeriets håndtering af sagen: *"Fonden erkender, at der er sket en fejl, og de konstaterer, at ministeriet mener, at den inhabile skulle være taget ud af projektet. Jeg læser det sådan, at de siger: Tag det lige lidt med ro, fondens bestyrelse er altså bedre til at vurdere, hvad der tjener forskningen..."*

Den fortolkning afviser **Henrik Tvarnø**:

"Det tekstuddrag handler om, hvad Fonden gjorde på et bestemt tidspunkt – i september 1997. Teksten forholder sig ikke til, at ministeriet senere – i januar 1998 – kritiserer, at bestyrelsen ikke tog den inhabile ud af Århusprojektet..."

Fonden: Det var slet ikke en klage...

Fonden siger også, at der ikke er "indgivet klage til fonden over dets sagsbehandling. Derimod er der sket en henvendelse til Forskningsministeriet som til-

synsmyndighed". Her er Fonden tilsyneladende ude i småtingsafdelingen, men konstateringen kan læses som en bortforklaring: Når der nemlig ikke lå en "klage" kunne ministeriet heller ikke forlange, at Fonden skulle behandle den som sådan (efter reglerne for sagsbehandlingen i det offentlige)...

"Klagen blev ikke indgivet direkte til Fonden, men kom til os fra Forskningsministeriet, der havde fået en henvendelse. Derfor er det forkert, hvad f.eks. Jyllands-Posten skrev om sagen, og det har vi forsøgt at korrigere", fastholder Tvarnø.

Ministeriet: Ingen kommentarer

Professor Lundsgaard roser ministeriet for at have forsøgt at udrede sagen, og han mener, at Fondens meddelelse er udtryk for "ulydighed"!

"Adressaten er angiveligt 'avis og tidsskrifter', men det er også en meget arrogant kommentar til Forskningsministeriets håndtering af sagen", siger Lundsgaard Hansen. På FORSKERforum's opfordring til at kommentere "meddelelsen" har ministeriet dog ingen kommentarer.

Hvem skriver manus'er i Fonden?

Bestyrelsen slår i "meddelelsen" fast, at direktør Olesen Larsen har bestyrelsens fulde tillid. Han har "i matematiksagen forvaltet sine hverv som bestyrelsesformand og direktør med bestyrelsens fulde tillid", hedder det.

Af "meddelelsen" fremgår da også, at bestyrelsen er sovset godt ind i Olesen Larsens "kasketforvirring" om, hvem der gør hvad. Et centralt problem i sagen har åbenlyst været Peder Olesen Larsens dobbeltrolle som direktør og bestyrelsesformand. Det element dækker "meddelelsen" over, når det fortælles, at da Fondens modtog klagen over den inhabile review'er, "blev det besluttet at orientere bestyrelsen". Det lyder meget uskyldigt, men aktøren bag denne upersonlige formulering hedder Peder Olesen Larsen...

jø

Bestyrelsesformand Tvarnø (øverst) og direktør Olesen Larsen.

EVALUERINGER KONSERVERER

Mainstream-evalueringer har en umådelig konservatisme indbygget, som er underlig i forhold til, at videnskab jo skal bibringe noget nyt, siger Handelshøjskole-professor

Der kommer den ene enkelt-evaluering efter den anden, som ud fra uklare præmisser kritiserer, at studier afviger fra det traditionelle. Det er ude af trit med virkeligheden, for på Handelshøjskolen har strategien været at udbyde en vifte af uddannelser, som dækker et større spektrum af arbejdsmarkedets og erhvervslivets behov. Så virker det stødende, at evalueringen går ud fra det grundkriterium, at de altså burde ligne det traditionelle noget mere ...”

Professor **Flemming Agersnap** stiller spørgsmålstegn ved evalueringsmøllen i anledning af, at økonomistudierne netop har overstået en turnus-evaluering. Professoren – der kommer fra Handelshøjskolen i København – stiller sig kritisk over for evalueringskonceptet i almindelighed.

“Det er et grundlæggende problem, at evalueringerne ser på enkelt-områder og ikke på helheder. Det betyder, at evalueringen går ud fra, om studiet opfører sig i overensstemmelse med gældende traditioner og studieordninger. De bringer sig dermed i en negativ position i forhold til nye studie-udviklinger. Evalueringsformen burde i højere grad se på, om der i uddannelsessystemet som helhed var dækning for den forgrening og om der var behov på arbejdsmarkedet for den kvalifikation”, siger professoren, der forslår, at man lægger mere vægt på helheden i kommende evalueringer.

Evalueringer som planøkonomi

Han mener, at den nuværende evalueringsprocedure modvirker fornyelse:

“Før evalueringssystemet var der en tro på markedsmekanismer, hvor efterspørgslen efterhånden ville udbygge eller trimme de forskellige udbud, så den varierede efterspørgsel dækkes af et varieret udbud. Det er en smuk økonomitankegang tilbage fra Adam Smith. Nu har de indforskrevne 'storebrødre' – medlemmerne af evaluerings-

grupperne – vist sig at tænke som planøkonomer og næsten altid at advokere 'standardisering'...”

Han mener samtidig, at det er ensidigt kun at se på markedet for de uddannede: “Der er også et marked for uddannelse, hvor de unges uddannelsesefterspørgsel mødes med institutionernes udbud af uddannelser. Det marked taler vi for lidt om. Det er måske vigtigere for erhvervslivet, at vi tiltrækker eliten af en ungdomsårgang end hvordan vi udformer vores studieordninger! De unge kan stille to krav til vores uddannelser: Dels kvalifikationer som de kan få job på, og dels uddannelser der udvikler dem mere generelt og åbner for flere jobmuligheder end dem, vi umiddelbart tænker på”.

En af evalueringens anbefalinger er, at der arbejdes på et centralt censorkorps med det formål at sikre en ensartet og retfærdig bedømmelse af de studerende. Heri ligger såvel et kontroelement som en standardisering, men det vurderer Agersnap dog ikke som et problem: “Jeg er ikke bange for 'standardisering' ad den vej, for der er stor forståelse blandt censorerne for forskelligheder og fleksibilitet. Det er ikke et problem, hvad censorerne skal forholde sig til som 'fællesstof', hvis der er enighed om, at det man ønsker at fremme hos studenterne er evnen til at resonere inden for faget ...”

Indirekte krav om tradition og mainstream

Evalueringen omfatter cand.oec.on./polit. –studierne ved KU, OU, Aalborg og Århus universiteter. Rapporten konstaterer overordnet, at uddannelsernes kvalitet er forankret i “betydelige styrker ved de fire uddannelser”. Evalueringen konstaterer, at der er tale om fire uddannelser, som hver har deres særpræg og at denne forskellighed er en styrke set under eet. Det understreges også i anbefalingen, at der ikke er noget ønske om at harmonisere de fire uddannelser. Men denne konklusion

modsiges i praksis af evalueringsrapporten, siger Agersnap: “Det foreslås igen og igen, at de uddannelseselementer som afviger skal tilnærme sig de andre! Aalborg skal have mere matematik og matematisk økonomi, de andre skal have mere projektarbejde”.

Han kritiserer rapporten for ikke at lave nogle præcise definitioner og afgrænsninger. Man holder sig til bekendtgørelsens brede term “økonomuddannelser”, og går ikke ind på forskellighederne. Det betyder i praksis, at man ikke præciserer hvad “erhvervsøkonomi” er, hvorfor man indirekte må slutte, at evalueringen sætter dette lig med “driftsøkonomi”.

Med en sådan mangel på præcision læner evalueringen sig op af en rigid læsning af studieordninger og af mainstream:

“Traditionelle (eller mainstream-) definitioner af økonomisk teori og metode bliver således et kritisk vurderingskriterium – uden diskussion af ordvalg eller af om det fører til, at der ”uddannes velkvalificerede økonomer, både til varetølgelse af relevante erhvervsfunktioner i den private og den offentlige sektor” (s.25). Det er en rent juridisk analyse af bekendtgørelsen uden argumentation ...”

Helligbrøde at diskutere relevansen

Evalueringerne holder sig inden for de traditionelle teorier og metoder: “Det er forståeligt, at de opererer ud fra givne paradigmer. Men det er et problem, når de ikke tager stilling til, om der er gammelt stof i uddannelserne, som måske skulle droppe, fordi det ikke længere har relevans! Det opfattes åbenbart som helligbrøde at diskutere relevansen”, siger han og fortæller, at der på nogle fag er stof på første del, som lægger op til videre anvendelse i anden del, hvor der imidlertid ikke bliver gjort mere ved det. Det burde evalueringen påpege, mener Agersnap.

Udgangspunktet i mainstream

og tradition blokerer for nye perspektiver:

“Mange evalueringer har en underlig navlebeskuende tilgang, hvor de i stedet burde have det udviklingsperspektiv, at de også kunne åbne op for nye perspektiver. Mainstream-evalueringer har en umådelig konservatisme indbygget, som er underlig i forhold til, at videnskab jo skal bibringe noget nyt...”

Agersnap er på ingen måde modstander af evalueringer, men han påpeger det sigende i, at det mest stimulerende for forskningsmiljøet er “selvevalueringen”.

Evalueringer og arbejdsmarkedet

Agersnap mener, at evalueringerne i for lille grad forholder sig til økonomernes arbejdsmarked. På den anden side har erhvervslivet svært ved at skelne mellem de forskellige former for økonomer. Aftagerne er forbeholdne over for den nationaløkonomiske teori, men ellers har de ikke en bestemt forestilling om hvilken type økonom, de foretrækker. “De søger ofte ikke til en bestemt funktion. Det er svært at sige noget om erhvervslivets potentielle ’økonomefterspørgsel’, fordi selve studierne karakteristisk ikke siger meget om ansøgerens kvalifikationer. I praksis handler det sig derfor mere om, hvordan ansøgeren gør sig i ansættelsessamtalen ...”, siger Agersnap, der dog ikke mener, at det i praksis er det store problem: “Uddannelsernes profil kunne måske godt være lidt klarere, men mens vi på uddannelserne er meget bevidste om at fokusere på forskellene, så skal vi heller ikke glemme at studiet også bibringer ikke-målelige kvalifikationer og holdninger – som sociale evner, fleksibilitet osv.”

jø

Henvisning: *Evaluering af økonomiuddannelserne* (januar 1998)

"LEKTORKOMPETENCE"

- betyder ikke automatisk "seniorforsker"-niveau, mener sektorforskningsinstitution i sag, som har mange principielle aspekter

En universitetslærer, som har været lektor i 20 år, blev kendt ikke-kvalificeret – selv om stillingen lå inden for hans/hendes kvalifikationsområde – da lektoren søgte en stilling som seniorforsker på en sektorforskningsinstitution.

Bedømmelsesudvalget gik ind i en selvstændig bedømmelse af lektorens publikationer, som ikke blev vurderet til at have den krævede standard inden for opslaget, selv om lektoren har angivet 57 publikationer inden for opslagets område, heraf er de sidste 2 fra 1996...

"Lektor" er ikke udtryk for et niveau?

Bedømmelsesudvalget – bestående af to udlændinge og en dansker – henviste til en gråzone, hvor "lektorkompetence" ikke nødvendigvis er det samme som "lektorniveau"! Man fandt, at der er usikkerhed om lektorkompetence er en absolut kvalifikation (et opnået niveau), når den skal bedømmes i forhold til "seniorforsker"-niveauet – eller om lektorkompetence skal forstås relativt? Og bedømmelsesudvalget valgte således den relative og dermed brede fortolkning.

Med denne fortolkning lægger bedømmelsen en principiel bombe under niveau-diskussionen og under parallelliteten i stillingsstrukturen mellem universiteter og sektorforskning. Intentionen med sektorforskningens stillingsstruktur var angiveligt, at denne skulle kvalifikationsmæssigt på niveau med universiteternes (ph.d.-niveau), som skulle danne standarden. Men denne standard sætter bedømmelsesudvalget nu spørgsmål ved med underkendelse af "lektorkompetence" som et absolut niveau.

Lektoren har klaget over bedømmelsen til DM, som betragter sagen med største alvor: Den kan nemlig betyde, at en opnået lektorstatus ikke er udtryk for et opnået niveau, men er noget, der hele tiden kan ny-vurderes...

En intern bedømmelsesvejledning

For at nå den kontroversielle konklusion bruger bedømmelsesudvalget ikke alene den nye ansættelsesbekendtgørelse for sektorforskningen, men også sektorforskningsinstitutionens interne "vejledning".

Af stillingsstrukturen fremgår, at det nødvendige kvalifikationsniveau kan opnås på grundlag af ansættelse som forsker, men også som adjunkt ved universitetet.

Af de interne ansættelsesregler fremgår, at ved "lektorniveau" forstås almindeligvis videnskabeligt arbejde svarende til ph.d.-grad efterfulgt af post.doc.-forskning, der har ført til videnskabelig produktion på internationalt niveau. Der kræves dog ikke nødvendigvis en ph.d.-grad, men en produktion svarende hertil, hedder det.

Med denne formulering opererer sektorforskningsinstitutionen med sine egne standarder for lektorkompetence og -niveau, og den underkendte lektor spørger, om det er rimeligt at operere med "dobbelte standarder" for lektorkompetence og -niveau?

Hårdere bedømmelsespraksis?

Med den ansættelsesbekendtgørelse skal bedømmelsesudvalget kun skal bedømme kvalificeret / ikke-kvalificeret, men ikke prioritere i rækkefølgen mellem de kvalificerede. Sektorsituationen antyder, at det kan betyde, at bedømmelserne bliver hårdere. I en prioriteret liste (som under den gamle ordening) med de bedste øverst er det således lettere at anlægge en blødere vurdering af de øvrige, lyder logikken heri.

Sektorforskningsinstitutionen siger også, at bedømmelser skal være "en faglig bedømmelse i forhold til opslaget", og at det ikke automatisk betyder, at bedømmelsen er en rent faglig vurdering af lektor/seniorforskerkompetence. Spørgsmålet er om denne praksis kolliderer med kravet om, at stillingsopslag ikke må formuleres så snævert, at det kun kan opfyldes af en enkelt.

I det aktuelle tilfælde blev 2 kendt "kvalificeret" ud af 6 ansøgere. Man valgte endeligt at ansætte en intern ansøger.

jø

ARKIVER & BIBLIOTEKER

HVAD ER FORSKNING

-på arkiver og biblioteker?

Den nye stillingsstruktur for sektorforskningen betyder, at de ansatte skal bedømmes med henblik på indplacering. På arkiver og nogle biblioteker er rammerne for "de overgangsansatte"s bedømmelse skitseret i et Kulturministerielt cirkulære. Stillingsstrukturen gælder for alle sektorforskningsinstitutioner under ministeriet, og de skal alle inden marts 1999 have færdiggjort arbejdet med at indplacere deres medarbejdere i strukturen.

Cirkulæret præciserer de overordnede principper for, hvordan medarbejderne skal indplaceres i strukturen, hvormod det ikke kommer ind på de nærmere kriterier for hvad, der er forskning og hvad, der ikke er. For at råde bod på det har et udvalg (Kulturministeriets Rådgivende Forskningsudvalg, 1995) udarbejdet nogle definitioner og kategorier for, hvad forskning er på Kulturministeriets område:

Basisforskning

Til **grundforskning** hører forskningsvirksomhed af original karakter med henblik på at erhverve ny viden, indsigt og erkendelse. Frit valg af problemstilling og metode. Sigter ikke mod praktiske mål eller anvendelser. (Eksempler: Bondegårdsundersøgelser, administrationshistoriske projekter, undersøgelser af det postmoderne).

Til **strategisk forskning** hører forskningsvirksomhed af original karakter med henblik på at erhverve ny viden og indsigt. Den er problem- og institutionsorienteret, den sigter mod udvikling af metodiske, pædagogiske, formidlingsmæssige aktiviteter og den er tværfaglig og har frit metodevalg.

(Eksempler: Projekter om systemer til klassifikations- og informationsøgning. Projekter der opstår i forbindelse med udstillingsforberedelse).

Anvendelsesorienteret forskning og Udviklingsarbejde.

Til **anvendt forskning** hører forskning der skaber ny viden ved brug af eksisterende forsk-

ningsresultater og metoder. Målet er at ændre eller udvikle systemer og praksis på et område.

(Eksempler: måling af bibliotekers præstationer, udvikling af emnedata i elektronisk katalog).

Til **udviklingsarbejde** hører systematisk konstruktions- el-

ler udviklingsvirksomhed med henblik på at fremstille, udvikle nye eller forbedre materialer, produkter, processer, systemer og tjenester. Den kan være af kunstnerisk/æstetisk karakter. (Eksempler: Nyttolende analyser af musikværker til brug for undervisning i satslære, projekter om EDB-bevaring af arkiver).

Til **reflekteret dataindsamling** hører systematisk dataindsamling, kortlægning eller registrering der reflekteres i en forskningsmæssig problemstilling i selve indsamlingsprocessen. Til forskel fra rutinemæssig dataindsamling. (Eksempler: Rekonstruktion af arkiver eller ældre kunstsamling. Projekt om den historiske udvikling af industrielt design).

SE NÆSTE SIDER

På Statens Arkiver er man færdig med at indplacere medarbejderne i stillingsstrukturen. Alle på nær en blev indplaceret.

På arkivområdet lavede man ikke sektorspecifikke bedømmelseskriterier, da man skulle have indplaceret medarbejderne i den nye stillingsstruktur. *“Vi fandt at cirkulærets fremstilling nærmest var skræddersyet til vores sektor, og kunne ikke se nogen grund til at formulere vores egen udgave”*, forklarer arkivchef Birgit Løgstrup fra Rigsarkivet.

På arkiverne har man tradition for forskning, så der var ikke de store problemer i bedømmelsen:

“Vi har altid gjort meget for at holde forskningen i hævd. Vi har sikret os, at forskerne brugte den afsatte tid til forskning. Det er kommet forskerne til gode. De kunne umiddelbart indplaceres på seniorforsknerniveau”, siger Birgit Løgstrup om evalueringen af de **overgangsansatte** på Statens Arkiver, hvor hun har været med i det udvalg, som har forestået evalueringen. 8 ud af 9 ansøgere blev indplaceret i stillingsstrukturen. Om årsagen til det gode resultat siger hun.

“Vi har heldigvis haft mulighed for at søge Statens Humanistiske Forskningsråd, Kulturminderiets forskningspulje og andre fonde om midler til frikøb, så en forsker kunne få en periode udelukkende til forskning.”

Statens Arkiver afsluttede som den første sektorforskningsinstitution under Kulturministeriet indplaceringen af de overgangsansatte i den nye stillingsstruktur. Statens Arkiver består af Rigsarkivet, de 4 Landsarkiver, Erhvervsarkivet i Århus og Dansk Dataarkiv i Odense. Alt i

alt havde 9 ansatte søgt at blive indplaceret. Af dem blev 5 ansat i seniorforskerstillinger og 3 i seniorrådgiverstillinger. En seniorforsker-ansøger blev indplaceret som –rådgiver. Og en enkelt blev slet ikke indplaceret og måtte overgå til akademisk arbejde uden for strukturen.

Medarbejderne kendte kriterierne

Birgit Løgstrup fortæller, at alle, der ønskede at blive indplaceret som seniorforskere, blev kontakten og spurgte om, hvornår de ønskede at blive vurderet. De kunne søge indplacering med det samme, eller vente til 1999 hvis de ønskede at færdiggøre eventuelle projekter, der kunne tages med i bedømmelse. Løgstrup mener, at ansøgerne var tilstrækkeligt vejledt om kriterierne:

“Vi har ikke individuelt vejledt ansøgerne om hvilke kriterier der gjalt. Alle ansøgerne vidste hvad de skulle igennem. Vi har altid haft en meget tæt dialog med forskerne om deres arbejde. Hvert år afleverer de en rapport om den forskning, de har udført gennem året. Vi har derfor haft god føling med hvor, hver af medarbejderne stod og har ikke følt det nødvendigt med yderligere vejledning. Forskningen på arkiverne ligner, hvad de laver på universiteterne. Det er grundforskning.”

Hun understreger, at dette måske er meget specielt netop for arkiverne, hvor fagligheden ikke er så mangeartet som fx på Statsbiblioteket.

Et fælles bedømmelsesudvalg

Hvad angår indplaceringen af **seniorrådgivere** fortæller Løgstrup, at ansøgerne i første omgang var usikre på, hvad de skulle lægge vægt på i deres ansøgning. Derfor var det nødvendigt, efter at ansøgningerne var indkommet, påny at henvende sig til ansøgerne for at bede dem uddybe, hvad de ønskede at få taget med i bedømmelsen.

Ansøgerne blev bedømt af et bedømmelsesudvalg bestående af 2 interne og 3 eksterne bedømmere – en landsarkivar (ph.d.), en arkivchef (dr.phil.), en professor i arkivistik fra Stockholms Universitet, en professor (dr.phil.) fra Københavns Universitet og en forskningschef (dr.phil.) fra Det Kongelige Bibliotek.

“Med udvalgets sammensætning har vi forsøgt at spænde over hele det felt af faglighed, vores ansøgere havde. Det kunne vi, fordi fagligheden her er forholdsvis ens. Samtidig kom medlemmerne fra centrale positioner i forskningsmiljøet”.

“Med denne konstellation var vi sikre på, at de forskere, der blev indplaceret i seniorforskerstillinger, var på et niveau svarende til lektorerne på Universitet, og det er jo en af hensigten med hele stillingsstrukturen at skabe muligheder for mobilitet i forskermiljøet”, siger Birgit Løgstrup og understreger, at der i alle sager var enighed i bedømmelsesudvalget.

Fællestillidsrepræsentant på

Statens Arkiver **Michael Hertz** - seniorforsker på Rigsarkivet - fortæller, at evalueringen er foregået problemfrit. Medarbejderne har været godt forberedte, og ingen har overfor ham udtrykt utilfredshed med forløbet.

Dimensionering

Ved indførelsen af den nye stillingsstruktur skal institutionerne skelne klarere mellem forskerstillinger og rådgiverstillinger. Det er et krav, at alle institutioner inden 1. oktober 1998 skal have dimensioneret, dvs. afklaret hvor mange forskerstillinger og hvor mange rådgiverstillinger de skal bruge.

På Statens Arkiver er indplaceringen af de nuværende medarbejdere afsluttet, og nu er man ved at vurdere, hvor mange medarbejdere i hver stillingskategori, arkivet har brug for. Birgit Løgstrup påpeger, at det er vigtigt at holde evalueringen og dimensioneringen adskilt

“Når en medarbejder ønsker indplacering i stillingsstrukturen som forsker og findes kvalificeret, sker indplaceringen pr. automatik. Hvis vi dimensionerede, før vi evaluerede, kunne vi anklages for at lade vore behov få indflydelse på selve evalueringen. Men det er naturligvis et problem for en institution, hvis den indplacerer mange i stillingsstrukturen som rådgivere, og i virkeligheden har mere brug for forskere. Den eneste måde problemet kan løses på er ved naturlig afgang”.

ingemann

EN DUMPEDE

Erik Korr-J ohansen - seniorrådgiver på Erhvervsarkivet i Århus - søgte om at blive indplaceret i stillingsstrukturen som seniorforsker. Han mente at have en forskningsproduktion, som ville kvalificere ham. Han blev derfor overrasket, da beskeden lød, at han ikke havde en tilstrækkelig stor produktion, og at han derfor ikke kunne godkendes.

For Erik Korr-Johansen var det en stor skuffelse. Han mener, at årsagen til at han ikke blev godkendt er, at han gennem nogle år har været i klemme med sin forskning. Før Erhvervsarkivet blev lagt ind under Statens Arkiver, var forskningen på Erhvervsarkivet organiseret som institutionsprojekter med stor vægt på formidlings-

siden. Han har derfor haft dårligere vilkår end de, der har været under Statens Arkiver i mange år. Her har det været nemmere at få tid til at forske i selvstændige projekter efter eget valg

“Det kunne man godt tage hensyn til i sådan en evaluering. For at behandle folk ens, må man nogle gange behandle dem forskelligt, alt efter hvordan deres vilkår har været. På den måde synes jeg, at jeg er blevet lidt uretmæssigt behandlet. Kvaliteten af min forskning har jo været god nok”.

Offer for bunkebryllup?

Ser han tilbage på selve proceduren omkring evalueringen mener han, at fremgangsmåden med et

bedømmelsesudvalg for samtlige ansøgere kan være uheldig. Han kan således ikke helt frigøre sig fra tanken om, at han faldt for et evalueringsdesign med en indbygget dumpeprocent.

“Meningen med evalueringen var jo at løfte forskningsniveauet op i sektorforskningen, så det er på niveau med universiteterne. Hvis udvalget godkendte alle, ville der kunne rejse tvivl om, hvorvidt evalueringen blot var et bunkebryllup. For at legitimere sit arbejde følte udvalget sig måske lidt presset til at dumpe nogle ansøgere. Dette pres ville ikke opstå, hvis der var blevet etableret et bedømmelsesudvalg for hver ansøger”.

Han vil derfor opfordre til, at

der etableres individuelle bedømmelsesudvalg på de institutioner, der går evalueringen i møde.

Resultat: Dårligere forskningsvilkår

Erik Korr-Johansen fortæller, at han af sin arbejdsgiver har fået lov til at fortsætte sit arbejde som før, men han mener, at hans nye titel som “seniorrådgiver” er et stort handicap, når der skal søges penge til forskning.

“Jeg har stadigvæk muligheden for at forske i mit arbejde, men når bevillingsmyndighederne skal uddele penge til forskning, går de til seniorforskerne og ikke til os seniorrådgivere. Jeg har derfor svært ved at skaffe penge til forskning”.

KRITERIER I BIBLIOTEKSVERDENEN

Samtaler, vejledning og individuelle bedømmelsesudvalg er kodeordene når medarbejderne på Statsbiblioteket i Århus skal have evalueret deres forskning.

På Statsbiblioteket i Århus står medarbejderne over for en bedømmelse efter den nye stillingsstruktur, og nogle medarbejdere udtrykker usikkerhed over for, hvilke kriterier, de skal bedømmes på. De er grundlæggende usikre på, hvad de skal vælge at præsentere for bedømmelsesudvalget.

Overbibliotekar Svend Larsen – som er ansvarlig for evalueringen på biblioteket - kan godt forstå, hvis nogle medarbejdere er usikre på, hvad de skal præsentere for bedømmelsesudvalget, men understreger at det ikke er muligt at fremlægge nogle præcise kriterier for hvad, der tæller og hvad, der ikke tæller som forskning, udtaler overbibliotekar Svend Larsen fra Statsbiblioteket i Århus. Han er ansvarlig for evalueringen af de medarbejdere på biblioteket, der ønsker at blive indplaceret i stillingsstrukturen

“Vi har opfordret vores medarbejdere til at sende en liste over alt, hvad de har lavet med til bedømmelsen. Og så har vi sagt, at de kan henvende sig til de steder på universitetet, hvor der forskes i parallelle områder. Her vil de måske kunne få støtte og hjælp”.

Bedømmelsesudvalg for hver ansøger

Overbibliotekaren betoner, at evalueringen skal foregå efter klare kriterier, og at det er væsentligt, at den ikke opfattes som et “bunkebryllup”:

“Det er vigtigt, at vi som sektorforskningsinstitution sikrer os, at evalueringen foregår på en helt regulær måde. Der er ikke nogle, der skal komme og pege fingre ad os og påstå, at medarbejderne er kommet ind i stillingsstrukturen en masse”.

På Statsbiblioteket har man – for netop at leve op til de høje kvalitetskrav - valgt at etablere et bedømmelsesudvalg for hver ansøger. Udvalgene består af 3 medlemmer, hvoraf 2 er eksterne bedømmere, valgt fra universiteter eller andre sektorforskningsinstitutioner. Om konstruktionen siger Svend Larsen.

“Vi mener ikke at et bedømmelsesudvalg kan vurdere så forskellige folk som fx en medieforsker og en etnolog. Med et udvalg for hver ansøger kan vi

sikre os, at de eksterne bedømmere er eksperter på netop det faglige område, hvor ansøgerens forskning er udført. Dermed får medarbejderne en fair evaluering, og vi undgår at blive beskyldt for at flytte alle direkte over i stillingsstrukturen”.

Samtaler og vejledning

På Statsbiblioteket har ledelsen haft møder med hver enkelt medarbejder, med henblik på at afklare den enkeltes ønsker og muligheder for at kunne indplacere sig i stillingsstrukturen. 10 af 23 medarbejdere ønskede ikke at blive indplaceret i stillingsstrukturen. Ledelsen frarådede 3 at lade sig bedømme, fordi deres forskningsproduktion ikke blev vurderet at være tilstrækkelig. Nogle medarbejdere har derfor brugt meget tid på at hjælpe forskere udefra, og har ikke haft tid til selv at forske. De har derfor ikke nok forskning i bagagen til at kunne blive indplaceret som seniorforsker.

De fortsætter deres arbejde på biblioteket uden for stillingsstrukturen.

De resterende 10 medarbejdere skal igennem evalueringen, og det er ledelsens opfattelse, at de alle har gode chancer for at blive indplaceret. For 3 af dem gælder dog, at de skal have færdiggjort nogle projekter. Denne afklaringsproces med hver medarbejder har ifølge Svend Larsen været meget vigtig.

“Samtalerne har betydet, at vi nu undgår at skulle igennem en evaluering med medarbejdere som alligevel ikke kunne blive indplaceret. Det sparer os for en masse arbejde, og nok så vigtigt sparer det vores ansatte for nogle nederlag”.

Bibliotekets forskningsbegreb

På Statsbiblioteket tages der afsæt i det forskningsbegreb, som Kulturministeriets Rådgivende Forskningsudvalg har udformet (se rammen). På den baggrund udformer man sektorspecifikke kriterier som guide for medarbejderne, når de skal udvælge hvad de vil præsentere for bedømmelsesudvalget.

“For os er det utroligt værdifuldt at have forskningsbegrebet på vores område klarere defineret, og vi er derfor glade for ud-

valgets arbejde. Det har hjulpet os i arbejdet med at forberede evalueringen”, siger Svend Larsen, der også mener, at afklaringsproceden af hvad forskning er på kulturområdet er vigtig, fordi mange politikere har et noget snævert billede af, hvad forskning er på fx biblioteksområdet.

“Vi møder ikke megen forståelse for, at man kan forske på et bibliotek. Der er en tendens til at opfatte al forskning som naturvidenskabelig”.

Svend Larsen fortæller, at nogle medarbejdere på biblioteket har udført ren grundforskning, mens andre har forsket indenfor biblioteksfaglige områder. Han understreger, at uanset hvad man har forsket i, så skal

det dokumenteres. Enten i artikler, rapporter eller elektronisk.

Ifølge Svend Larsen vil udfaldet af evalueringen ikke ændre noget særligt for medarbejderne på Statsbiblioteket. På trods af at biblioteket nu skal skelne mere mellem forskning og rådgivning, mener han ikke, at nogle medarbejdere vil blive nægtet adgang til at forske.

“Den eneste forskel er, at seniorforskerne nu skal forske – tidligere havde de kun retten. Hvis en medarbejder uden for stillingsstrukturen eller en seniorrådgiver kommer med et godt projekt, skal vi nok finde pengene, så vedkommende kan få lov til at forske”.

ingemann

HVAD MED DEN FRIE FORSKNING, TRØJ

Er han erhvervslivets mand mere end forskningens?

Ministerskifte: Jytte Hilden på vej ud af mange års presseblæst - og mikrofonerne blev straks overtaget af Jan Trøjborg (foto: Heine Pedersen)

DATA: Jan Trøjborg (S) udlært murer 1976, tekni- kum-ingeniør 1987, medlem af Folketinget 1987, 1993-94 industriminister, 1994-96 trafikminister, 1996-98 erhvervs-minister, 1998 forskningsminister.

Til alles overraskelse blev tidligere industriminister Jan Trøjborg ny forskningsminister. Det var formentlig også en overraskelse for ham selv, for før Folketingsvalget hed det sig, at han var een af dem, som gerne så Forskningsministeriet nedlagt!

For universiteterne og forskningen lyder spørgsmålet nu, hvordan Trøjborg vil prioritere området i den kommende periode?

Kjeld Rahbek Møller – netop afgået formand for Folketingets Forskningsudvalg – har meget godt at sige, om den nye forskningsminister, men han kan godt se en farlig kombination i Jan Trøjborg.

"En tidligere erhvervsminister, som bliver forskningsminister, kan meget nemt komme til at tænke i forkerte baner..."

IT-begejstring

Folketingskolleger bedømmer Trøjborg positivt som lyttende og pragmatisk..

Til denne karakteristisk hører dog, at han er tæt knyttet til den socialdemokratiske fagbevægelse. Dette kombineret med hans viden fra Erhvervsministeriet kan betyde, at han mere opfatter sig som IT-minister (informationsteknologi) end som forskningsminister.

Ikke overraskende er der da også begejstring i IT- og ingeniørkredse. IT-branchen hilser den nye minister velkommen., bl.a. med henvisning til at Trøjborg har en teknisk baggrund som ingeniør. *"Trøjborg begyndte allerede som erhvervsminister at sætte IT på dagsordenen blandt andet i forbindelse med elektronisk handel.*

Vi har behov for en IT-venlig minister. IT-branchen gennemlever en kraftig økonomisk vækst i disse år", lød et udsagn fra en IT-direktør.

Forskning er teknologi og anvendelsesnytte

Spørgsmålet er, om han forstår forskningen som noget, der handler om teknologi og anvendelsesorientering. Man kunne ane denne tankegang bag Trøjborgs korte tiltrædelsesbemærkninger: Han mente ikke at skiftet fra Erhvervs- til Forskningsministeriet ville blive særlig stort, for der er mange ligheder mellem de to områder ...

Også regeringens grundlag for forskningsområdet kunne pege i samme retning. Her er der fire sætninger – og de to handler om en erhvervslivets nytte af forskningen:

"Høj forsknings- og udviklingsaktivitet er afgørende for erhvervslivets langsigtede muligheder. Derfor må sikres høj aktivitet, både i grundforskningen og i den anvendte forskning. Der er i de senere år afsat voksende midler til forskning. Der skal i de kommende år gøres en ekstra indsats for at skabe gode forskningsmiljøer og styrke kvaliteten.

Regeringen vil arbejde for en bedre erhvervsmæssig anvendelse af forskningsresultater samt undersøge hvilke barrierer, der hidtil har hæmmet patentering i de offentlige forskningsmiljøer" (Regeringsgrundlag d. 23.3 1998)

DATA: Margrethe Vestager (R)
Cand.polit. fra KU 1993, fuldmægtig i Finansministeriet 1993-95, specialkonsulent og sekretariatschef i Økonomistyrelsen fra 1997, undervisningsminister 1998-.

Ole Vig Jensen var helt pludselig helt alene, da Margrethe Vestager overtog kameraer og journalister (foto: Søren Hartvig).

I fagbevægelsen – som Trøjborg har nære bånd til – er nyttetankegangen almindelig, mens forståelsen for den ”frie grundforskning”, som ikke har noget mål, er begrænset. For Dansk Metal handler forskning om innovation og nye arbejdspladser – og det gør det også for arbejdsgiversiden i Dansk Industri.

Flere cigarkasser

En af konsekvenserne af nytte-tankegangen kan blive, at tendensen mod at placere forskningspenge i cigarkasser inden for begrænsede programområder vil blive fortsat. Det gør det nemmere for politikerne at styre forskningen (s retning). Og samtidig ligger der heri en indbygget tendens til at pengene søger hen mod naturvidenskab og teknik.

Ifølge den tidligere formand for Folketingets Forskningsudvalg, Kjeld Rahbæk Møller – som ellers har meget godt at sige om Trøjborg – er det en fejlsatsning:

”Cigarkasserne betyder en uhensigtsmæssig målretning samt at forskningen bliver kort - sigtet. Jeg er ikke modstander af, at man plejer erhvervslivet, men jeg kan være nervøs for at den skævvridning mod at ’frie midler’ gøres til programmer vil blive endnu mere udpræget ...”

Trøjborg har pålagt sig selv en periode, hvor han sætter sig ind i ministerområdet, før han udtaler sig nærmere.

jø

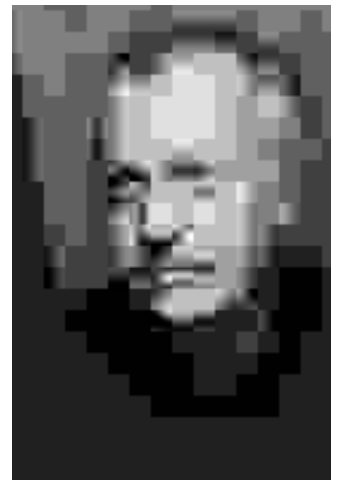
Mandefald i Folketinget

Ud over Kjeld Rahbæk Møller (SF) røg også andre ordførere på forskningsområdet ud af Folketinget. Grethe Rostbøl (K) genopstillede ikke, Henning Urup (V) blev ikke valgt, helt bortset fra at forskningsminister Jytte Hilden (S) og undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) heller ikke blev genvalgt. Og endelig er Sonja Mikkelsen (S) blevet trafikminister: *”Det er da et stort tab af viden om forskning i Folketinget, som det vil tage tid at genskabe”*, mener Rahbæk, som dog ikke mener, at de manglende genvalg skyldes forskningspolitikken: *”Men området er da svært at profilere sig på..”*

I indledningen til valgkampen prøvede jeg og Per Stig Møller (K) at introducere de højere uddannelser som et valgtema. Men vi fandt hurtigt ud af, at det var et elitært emne, som havde svært ved at komme igennem i medierne ...”

CIGARKASSEPOLITIK

Formanden for Folketingets Forskningsudvalg, Kjeld Rahbæk Møller (SF), røg ud af Folketinget. Her fortæller han, hvad han ikke fik lavet om

Kjeld Rahbæk Møller

Der er såmænd stor respekt om forskningsområdet i Folketinget, men den giver sig lidt for ofte udtryk i en tro på, at bare man laver en ny cigarkasse med et forskningstema på, så løses alle problemer – hvor det måske i mange tilfælde var mere fornuftigt at lave noget udviklingsarbejde, der retter sig direkte mod problemerne.

Forskningspolitikken er præget af en anvendelsesorienteret tænkning. For det er indlysende, at interessenter – fagbevægelsen, industrien m.fl. – får en større rolle. Og derfor får de tekniske og naturvidenskabelige områder langt de fleste af cigarkasserne”.

Efter atten og et halvt år i Folketinget opnåede **Kjeld Rahbæk Møller** (SF) ikke genvalg til Folketinget. Rahbæk har i 12 år været en vellidt formand for Folketingets Forskningsudvalg og han har været forskningsordfører for SF.

Hans erfaring fortæller ham, at det menige folketingsmedlem har svært ved at forholde sig til forskningsområdet. Det opfattes som 'finere', men også mindre vedkommende og mere fremmedartet end folkeskolen, som alle jo har gået i og har en mening om ...

Frigjort fra sine opgaver som samlingspunkt i Forskningsudvalget vil Rahbæk gerne fortælle, hvad han ser som hovedproblemer i forskningspolitikken:

Politisk styret forskning

Det centrale problem i dagens forskningspolitik er politikernes stigende styring. Programpenge er en prioritering af ”ganske mange politisk udvalgte satsningsområder”, men Rahbæk mener, at systemet vælter på den måde.

“Samspillet mellem den frie og selvvalgte forskning og så den politisk styrede (program-) forskning er gået over gevind. Godt nok er forskningsmidlerne steget under denne regering, men antallet af 'cigarkasser' er

også steget – og det er en meget uheldig udvikling”, siger han.

“I et sådant system, hvor man bliver afhængig af løse bevillinger, får lobbyisme en alt for stor rolle. Gode forbindelser, det at kende nogen og muligheden for at påvirke beslutningstagere bliver vigtigt ved fordelingen af midler. Det bliver 'venneforskning', og det er mindst ikke i forskningens langsigtede interesse ..”

Et andet problem med programmerne er, at de løber i 3-4 år, og at der herefter ofte sker en lukning uden at de opnåede indsigter indlejres i andre rammer.

Rahbæk forklarer, at det yderligere klemmer den frie forskning, at undervisningsmidlerne på mange uddannelser er for små, og det betyder, at universiteterne er nødt til at bruge forskningspenge for at få uddannelserne til at hænge sammen.

Kvinder og nepotisme

Rahbæk håber, at Jytte Hildens initiativer til at få flere kvinder ind i forskningen skal fortsætte, fordi samfundet her har en stor talentmasse. “Der er for stor inert i faglighed og miljøer, og det forekommer stadig, at man vælger den, man kender – og det er ofte en mand ...”.

Han støtter derfor særinitiativer, fx en ansættelsesbekendtgørelse hvor kvalificerede kvinder får fortrin til stillingerne.

Han støtter forslaget om, at ansættelsesproceduren skal todeles op så et bedømmelsesudvalg skal vurdere, hvem der er kvalificerede, hvorefter et ansættelsesudvalg udvælger den, der skal ansættes. Det giver større mulighed for, at man kan finde en person, der passer ind i miljøet, og at man får mulighed for at udvælge en kvinde. Han mener ikke, at ansættelsesudvalget risikerer at blive mødt med kritik for at være nepotistisk – at se bort fra den med de bedste faglige kvalifikationer:

“Jeg tør godt overlade ledelsen den magt, når bare de skal vælge mellem dem, som er be-

dømt kvalificerede af et bedømmelsesudvalg med eksterne bedømmere...”.

Ph.d. på niveau med de gamle kandidater

Endelig mener Rahbæk, at forskeruddannelsen er for svag: Debatten har været alt for domineret af ph.d.'ernes vilkår, og man har helt overset den faglige kvalitet. “De forskerstuderende griner af kursusindholdet, som er alt for tilfældigt og på lavt et niveau. Og vejledningen er for svingende, og mange steder er der ikke forståelse for, hvad forskeruddannelse på internationalt niveau indebærer”.

“Desuden er tidsrammerne alt for snævre. Kravene er kurser og udlandsophold samt undervisning i et halvt år. Det giver alt for lidt tid til den egentlige forskning – og det er jo en hyppig påstand, at en ph.d.-afhandling ikke er meget mere værd end en kandidatafhandling for få år siden...”

Universitetskommission

Han mener, at opdelingen mellem Undervisningsministeriet, som har universiteternes forskning, og så Forskningsministeriet, som har den øvrige forskning, har modvirket et produktivt arbejde. Den nuværende opdeling giver signalforvirring og en u hensigtsmæssig opdeling af ressourcer.

Han mener, at der burde have været nedsat en universitetskommission, før man lavede den amerikansk inspirerede bachelor – kandidat – ph.d. – reform: “Bachelorgraden er nødvendig for fleksibiliteten, men jeg noterer mig, at bachelorgraden og ph.d.-graden står svagt herhjemme, samtidig med at kandidatgraden fortsat står som en flot og kvalificeret grad.

Jeg er enig i nødvendigheden i større fleksibilitet i systemet, og Ole Vig Jensens seneste udspil er højst nødvendigt. Selv om jeg således støtter initiativerne, så er jeg nervøs for, at indholdet i uddannelserne kommer til at

lide under det; derfor må universiteterne komme med deres udspil og derfor er der behov for en universitetskommission. Sådanne initiativer kræver nemlig accept af uddannelsessystemet selv. Det kan man ikke lave som politisk skrivebordsarbejde”.

Kjeld Rahbæk Møller er mag.scient. i fysik og er lektor på DTU's Institut for Anvendt Elektronik, og han har undervist sideløbende med folketingsarbejdet. Han har dog ikke forsket eller udviklet, og det tror han heller ikke på, at han nu kan genoptage efter de mange år i Folketinget.

Forskellen på S og V

Hvad er forskellen mellem Socialdemokratiet og Venstre på undervisnings- og forskningsområdet?

“Den radikale Ole Vig Jensen har været helt passiv på de videregående uddannelsers område.

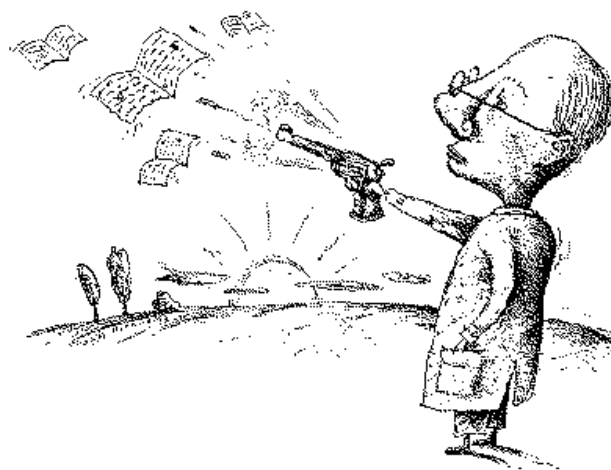
Men SF har haft et udmærket samarbejde med Venstre, som har været med til at fjerne sporrene fra Haarder, fx stopprøverne og truslerne om adgangsbegrænsning efter bachelorgraden, og så har vi været fælles om initiativer til at få fjernet taksametersystemet”, siger Rahbæk.

“Interessen for cigarkassepolitikken startede med Haarder, og selv om der er sket en stor tilvækst i forskningsmidlerne generelt, så er den skade blevet endnu mere synlig under den nuværende regering, hvor cigarkasserne bare er vokset”.

Der er dog et andet sted, hvor S'erne og V'erne ligner hinanden:

“Da Haarder var undervisningsminister var det en vits, at han hurtigt løb tør for venner, som han kunne sætte ind i råd og organer! Men det er nu også klassisk socialdemokratisk politik, at man kører meget efter 'venner'...”

Lektor Bjørn Lomborg satte en voldsom debat i gang om klodens sande tilstand. FORSKERforum vil hverken resumere eller fortsætte den naturfaglige diskussion. Vi spørger Lomborg, hvordan han har oplevet debatten og hvad han ville med den

"Lomborg er folkeforfører ..."

"Lomborg er en reaktionær superoptimist, som naivt tror på teknikkens fremskridt ..."

"Lomborg er en naiv computerør, som har læst en del naturvidenskabelig litteratur og så – lidt naivt – smider nogle tal på bordet, som naturligvis provokerer biologer og botanikere ..."

"Lomborg bruger halve sandheder og brudstykker fra naturvidenskabelig forskning til at så mistro om alvoren bag vores miljøproblemer – i USA findes der ligefrem organisationer med det formål ..."

Der er mange, som mener noget om den BJØRN LOMBORG, som under overskrifter som "Klodens sande tilstand" og "Truet: Arter eller sandheden" satte en voldsom debat i gang gennem 4 kronikker, der blev trykt i Politiken. Han hentedede nogle fakta frem fra den naturvidenskabelige forskning og konkluderede, at naturvidenskabsfagfolk overdrev klodens dårlige tilstand med stadige miljøadvarsler.

Det udløste en regulær skriverstorm fra biologer, botanikere, miljøfolk og sågar økonomer og statskundskabslektorer fra Lomborgs eget institut i Århus. Og hvis opponenterne startede med at være sure på Lomborg, så blev de i hvert fald sure over, at deres indlæg slet ikke kom på.

En naturfaglig diskussion

Lomborg tog fat i nogle enkelte data for at vise, at klodens tilstand slet ikke er så slem. Det blev en diskussion om fakta og decimaler, hvis saglighed FORSKERforum er ude af stand til at dømme i – og som også har været diskuteret andre steder.

Det endte med, at naturvidenskabsopponenterne konstaterer, at de har tilbagevist næsten alle Lomborgs påstande, mens Lom-

borg selv kun vil indrømme, at han har fået påvist et enkelt data, som skulle være forkert.

Tilbage står diskussionen om antallet af arter og den takt, de uddør i. Her henviste Lomborg til en videnskabsforfatter (Norman Myers), som i 1979 hævdede, at den årlige uddøleses-rate er på 40.000 arter. Det tal er helt ude af proportion, mener Lomborg, og beskylder naturvidenskabsverdenen for, at have fastholdt dette skræmtal i den kollektive bevidsthed.

Men hvad ville Lomborg med den debat, og hvordan han har oplevet den?

Lomborgs ærinde: At anfægte myter i naturvidenskaben

"Vis mig de biologer eller miljøfolk, som har understreget hvor meget bedre meget af miljøet har fået det ...", lyder Bjørn Lomborgs svar på spørgsmålet om, hvorfor han har rejst denne diskussion uden for sit eget fagfelt, statskundskaben.

Lomborg mener ikke selv, at han "aflyser miljøproblemerne":

"Demokratiet må kræve, at miljøspørgsmål diskuteres på de rigtige præmisser. Jeg har rejst nogle enkelte spørgsmål til proportionerne i miljøproblemerne. Jeg peger på nogle områder, hvor miljøsituationen ikke er så slem, som myterne siger. Jeg stiller det samfundsøkonomiske spørgsmål om det er rigtigt, at det er tvivlen og ikke de videnskabelige fakta, som afgør, om vi politisk beslutter os for at fordele penge til miljø eller fx hospitalssenge.

Jeg påpeger, at videnskaben skal være med til at give et billede af, hvor store problemerne er og hvor de er, før vi kan prioritere indsatsen", siger Lomborg.

Lomborgs bruger et billede på proportionerne i miljødebat-

ten: Der har været en generel forbedring af miljøtilstanden; langt færre dør i dag af miljøskader pga. forurenede luft i omgivelserne og hjemme end for 100 eller 50 år siden. Og det er vel en positiv miljøudvikling, spørger han.

Når lægmand diskuterer med naturvidenskaben

Han var godt klar over, at kronikkerne ville skabe debat, men han er overrasket over de mange følelser, som de har skabt. Lomborg medgiver gerne, at han optræder som "dissident" i videnskabsamfundet:

"Jeg påpeger, at debatten om miljøet har fastholdt nogle myter på enkelte områder. Det betyder ikke, at jeg ikke mener, at der er en masse miljøproblemer på andre områder – og at der ikke skal gøres en indsats for at løse dem".

Han mener ikke, at det er problematisk, at han som cand.scient.pol. blander sig i biologers og botanikeres faglighed: "Jeg har læst en del på det stof, men har som statistiker tolket nogle data, som nogle biologer andre steder er kommet frem til – og som ikke har været inddraget i den danske debat. I den forstand har vi jo alle en demokratisk ret til at gå ind i debatten, men du har da ret i, at jeg bruger min forskerautoritet til at debattere disse data".

Han understreger, at han ikke er ude i et personligt "politisk" ærinde:

"Jeg vil ikke have blandet mine personlige politiske synspunkter ind i det her. Jeg har fokuseret på nogle data, som naturvidenskaben ikke selv har taget alvorligt. Men jeg ved da godt, at videnskabsteoretisk er en 'værdifri' forskning umulig. Bare igennem mit valg af emne er man jo 'politisk': Jeg kunne jo fx have valgt at beskæftige mig

med sundhedssektoren i stedet for med miljøproblemerne ..."

Lomborg er godt klar over risikoen for at blive brugt politisk:

"Det er jo altid risikoen ved at blande sig i en debat med vidtrækkende konsekvenser, at man kan blive kapret af andre interesser. Og jeg var da godt klar over faren i denne debat. Men jeg har ikke følt, at vores kronikker er blevet misbrugt".

Forhåndsmening eller argumenternes vægt

Han mener, at debat-tonen har været barsk, men reel. Og da FORSKERforum nægter ham at gå ind i en nærmere kommentar til nogle af de naturvidenskabelige data, som har været fremført af biologer og botanikere m.fl. nøjes han med at kommentere statskundskollegaen Gorm Harstes tilgang:

"Harste siger – i *INFORMATION* (og i *FORSKERforums essay* s. 16, red.), at man bør tjekke sine resultater med andre, og først når der er rimelig konsensus herom bør man gå ud i en bredere offentlighed. Det er en dybt problematisk videnskabsopfattelse, som er helt i strid med liberal tankegang: At det er den løbende kritiske dialog, der befordrer den videnskabelige diskussion og dermed også det videnskabelige fremskridt", siger Lomborg

"Folk har taget sig debatten meget nær, og det er da positivt. Men det er mit indtryk, at mange folk i virkeligheden har haft en forhåndsmening, har taget stilling til miljøproblemerne på forhånd, og desværre ikke har vurderet argumenterne i debatten. Men sådan er en debat vel", spørger lektoren og slutter: "Jeg er lidt rystet over, at så store og forkerte myter kan have så stor gennemslagskraft ..." **JØ**

SE NÆSTE SIDER

Politiken trykte Bjørn Lomborgs kontroversielle kronikker, som aflyste miljøproblemer og gjorde botanikere og biologer rasende. Politikens kronikredaktør forklarer her, at han godt forstår raseriet. Men Lomborg har sat focus på nogle væsentlige problemer for miljødebatten, videnskaben og pressen, mener han.

Personligt mener jeg, at det er meget væsentligt for demokratiet, at vanskelige problemstillinger også kan diskuteres i en bredere offentlighed. Den offentlige opinion skal ikke være overladt til 'DJØF-Danmark, dvs. fagspecialister eller udvalgte interessenter. Der skal være plads til, at lægfolk eller 'glade amatører' også har ret til at blande sig i diskussionen".

Politikens **debatredaktør Kresten Schultz Jør gensen** har på det seneste været i skudlinien, efter at Politiken trykte 4 kronikker af Bjørn Lomborg m.fl., som angreb naturvidenskaberne og –politikere for at tegne en alt for pessimistisk miljøsituation. Kronikkerne medførte rasende modindlæg fra botanikere og biologer m.fl., som beskyldte Lomborg for at fordreje forskningsresultater med det formål at afløse miljøproblemer.

"Formidlingsmæssigt er der imidlertid en vanskelig balance, når vanskelige naturvidenskabelige problemstillinger skal ud til folkelig diskussion. Her må man overveje nogle 'grænseværdier': Når noget skal ud i en bredere offentlighed, så må det kunne forstås af tilpas mange mennesker – og så kan det ikke nytte, at naturvidenskabsfolk kræver, at man trykker tal med syv decimaler eller tekniske grafer, som kun forstås af fagfolk. Og mens Lomborg er en dygtig formidler, så kan jeg konstatere, at hverken Lomborg-fans eller opponenter har været særligt dygtige til at popularisere deres faglige budskaber".

8-9 modindlæg for hvert forsvar

Debatredaktøren fortæller, at Politiken modtog 8-9 gange så mange indlæg mod Lomborg som man modtog pro-Lomborg-indlæg. Avisen har bragt så mange indlæg, der var repræsentative for kritikken, som det var muligt:

"Når nogle kritiske røster ikke er kommet på skyldes det den store stofmængde, og ikke min egen holdning til Lomborg. Men derfor vil jeg da ikke udelukke, at der sidder en botaniker, der synes, at hans vinkel ikke har været inddraget i debatten..."

En gruppe botanikere fra Aarhus sendte således allerede i starten af debatten et indlæg, men det blev afvist af debatredaktionen med henvisning til, at det var for langt og desuden satte spørgsmålstegn ved Lomborgs "faglige kvalifikationer". Og opponenterne reagerede med raseri, da det gik op for dem, at deres indsigelser ikke ville komme på – hverken helt eller delvist.

"Jeg har som debatredaktør – og Tøger Seidenfaden som chefredaktør - fået lange personlige breve, hvor vi er blevet beskyldt for højreorienteret censur.

"I de replikker, vi indsendte til Politiken blev vi igen og igen bedt om at forkorte vores indlæg – hvilket jo ville betyde, at vi netop ville være trunget til at oversimplificere sagerne – og det var netop det, som Lomborg angiveligt kritiserede"

(botanikeren Carsten Rahbek)

Selvkritik på Politiken: Bedre plads til debatten

Debatredaktøren var godt klar over, at Lomborgs kronikker ville medføre en voldsom debat. Lomborg og co. havde indsendt 7-8 kronikker, men det blev halveret:

"Lomborg stillede nogle kontroversielle spørgsmål og det væsentlige for redaktionen var, om der var den fornødne kvalitet i argumentationen. Det mente vi, at der var – uden at vi derfor 'holdt med' Lomborg, som vi senere er blevet beskyldt for".

Redaktionen er ikke kede af debatten efter Lomborg, men beklager, at koordineringen kunne have været bedre, fx ved at der var skabt bedre plads på Politikens debatsider til kommentarer til kronikkerne. Politiken har derfor besluttet, at avisen snart udgiver et særtillæg på 16 sider, som gennemgår sagen og genoptrykker nogle af de centrale indlæg.

For Politikens redaktør har Lomborg dens kvalitet, at han på en kvalificeret måde angriber

nogle miljødogmer: "Han anfægter den politiske korrekthed, som dominerer miljøområdet, og som redaktør er den slags altid interessant.

Præmissen for "at komme på" er, at kritik skal ydes på et rimeligt kvalificeret grundlag uden at målestokken skal være botanikernes. At botanikerne ikke kan lide argumentationen er så en sag, men en sådan videnskabelig eller demokratisk debat er ikke en sandhedsdiskussion, som nogle vil gøre det til".

Naturvidenskabsfolk er dårlige formidlere

Videnskabsfolk må indstille på, at medierne fungerer efter andre præmisser end det, der gælder i forskningsverdenen. Mange videnskabsfolk har ingen forestillinger om, hvordan en avis redigeres og hvordan den offentlige debat foregår, siger debatredaktøren:

"Indlæg må populariseres, uden at de behøver at være oversimplificerede. Jeg ville da gerne have forkortet i nogle indlæg, hvis det kunne gøres meningsfuldt. Men næsten alle indlæg i Lomborg-debatten har været håbløst formuleret. Det er jo total disrespekt for Politiken, når vi modtager et indlæg på 9 A4-sider med et følgebrev: 'Følgende bedes bragt uforkortet!' Det kommer jo fra en, der aldrig har læst Politiken eller en der ikke har kontakt med virkeligheden, når han/hun tror, at Politiken redigeres fra Botanisk Institut....", siger Schultz Jørgensen, der kritiserer naturvidenskaberne for at være for dårlige til at formidle:

"Det er jo ikke nok, at ting er fagligt rigtige og meningsfulde; de skal også være læsbare! Og i modsætning til Lomborg, der – uanset hvad man mener om hans budskab – er en dygtig formidler, så kan naturvidenskabsfolk med få undtagelser ikke skrive. Det er således ikke tilfældigt, at det er andre end botanikere, som har taget hul på denne del af miljødebatten".

Journalistikkens drama

En af kritikerne – **botanikeren Carsten Rahbæk** fra Zoologisk Museum – mener, at mulighe-

derne for fagligt tilfredsstillende debatter i pressen er dårlige:

"Er princippet sådan, at hvis man overhovedet vil have øren - lyd, så må man gøre som Lomborg og fyre en masse radikalt vrøvl af".

Politikens debatredaktør er enig i det utilfredsstillende heri, og tilskriver journalistikkens vilkår noget af skylden: "Al journalistik opererer jo ud fra, at der skal være en 'nyhed' og helst en 'konflikt' – og allerhelst en personkonflikt, skandale og personflimmer. Men derudover er mekanismen sådan, at journalistikken er vellykket, hvis den fortæller om brud på sociale normer. Der skal helst siges eller gøres noget, som ikke er sagt før. På den måde bevæger journalistikken sig hele tiden et skridt længere ud", siger han med henvisning til, at fx det personlige (intime) fylder mere og mere i pressen.

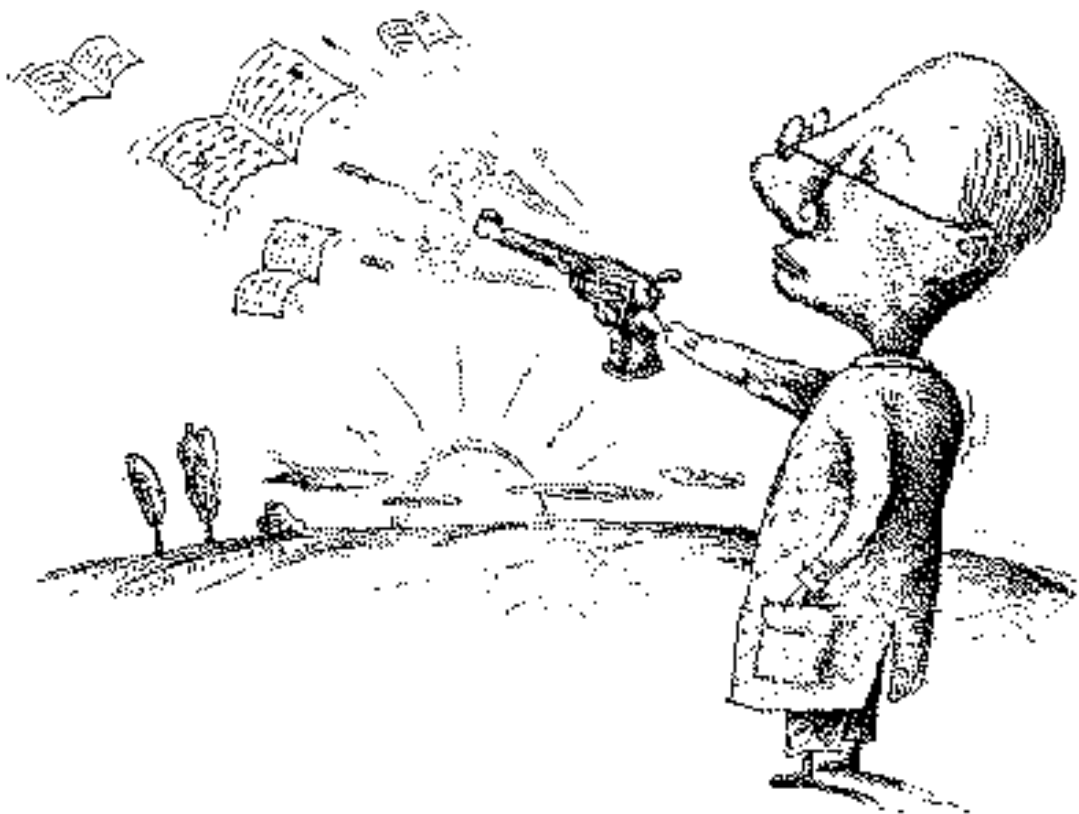
Efter Schultz Jørgensens mening er "bruddet på de sociale normer" det ene væsentlige udviklingstræk i journalistikken. Det andet er, at journalistikken i højere og højere grad forbinder sig med specialister og magtghavere: "Det er hvad jeg vil kalde 'DJØF-Danmark' eller bureaukrat-journalistik, hvor journalisten bruger og er afhængig af specialister eller interessenter og hvor journalisterne forholder sig ukritisk hertil. Journalisterne bliver en del af de politiske og faglige interessenter og systemer".

Eksperten ikke uafhængig

"Offentligheden og debatten er befængt med mennesker, der har autorisation til at udtale sig. Det betyder, at debatten domineres af folk, som har interesse og ofte er betalt for at mene noget. Og i praksis betyder det, at den økonomiske debat og finanslovsdiskussioner kun må føres af de indforståede. Og miljødebatten kun af biologer o.s.v."

Og her ligger så noget af det positive i Lomborg-debatten:

"Lomborg kommer ind som den glade amatør - samfundsvidenskabsmand der er belæst inden for miljødebatten – med et kontroversielt indlæg, der anfægter specialisterne. Nu sad

der en masse botanikere, som havde det stille og roligt med deres fag og som stort set havde ret til føre ordet om vores miljø, og så kommer sådan en glad amatør og ødelægger arbejdsroen ...”

“Nu sad der en masse botanikere, som havde det stille og roligt med deres fag og som stort set havde ret til føre ordet om vores miljø, og så kommer sådan en glad amatør og ødelægger arbejdsroen ...”

(Kresten Schultz Jørgensen)

Redaktører – og journalister - på aviser lever i stor udstrækning med det vilkår, at de skal værges sig mod store interesseorganisationers stigende magt og evne til at styre offentligheden. Det betyder i praksis også, at ’eksperter’ ikke er “uafhængige”:

“Tidligere gik man uden videre ud fra, at (offentligt ansatte) ’eksperter’ var uafhængige af interesser og dermed en slags orakler, der passede sig selv. I dag er det meget mere kompliceret, fordi de slås om ressourcerne. Mange er på lønningslisten flere steder: Naturvidenskabsmanden hos NOVO-Nordisk eller i Miljøministeriet, statsretsmanden der udtaler sig om EU er medlem af en kommission eller et udvalg under EU osv. De er politiserede eksperter med et ærinde ud over deres fagfelt, og de er meget bevidste om, at de skal ’selge’ deres forskning”, siger Politiken-redaktøren.

“Det er ikke til at holde ud, men der er alt for mange lobbyister, som indgår i meningsdannelsen. Der går jo ikke en radioavis uden en biolog der er bekymret for miljøet, en statsrets ekspert som udtaler betænkelighed ved EU’s beføjelser eller en valgforsker, som er bekymret for demokratiet. De har alle deres særlige interesser og motiver, og på den måde er journalister underlagt 40.-50.000 specialisters systematiske meningsdannelse...”

Lomborgs positive effekter:

Anfægter ekspertvældet

I en forstand er Politiken-redaktøren glad for Lomborg-debatten. “Naturvidenskaberne opererer jo inden for bestemte paradigmer, og de finder naturligvis deres hverdag meget nemmere, hvis ingen anfægter dem! Lomborg kaster grus i et paradigme. Derfor reagerer nogle stærkt på hans indlæg.

Naturvidenskaberne er i den forstand interessenter: Kommer der for mange Lomborg’er, føler de deres livs- (forsknings-) grundlag truet. Derfor er der mange følelser i denne sag”.

Schultz Jørgensen mener, at Lomborg har brudt en kode:

“Det præger debatten, at der er to kultursyn, som støder sammen: I naturvidenskaberne tænker man i sand/falsk, bevist/afkræftet. Og Lomborg tillader sig, at så begrundet tvivl om 10-12 miljopåstande ud af 1000 miljopåstande! Men i naturvi-

“Det er en trussel mod demokratiet, at den offentlige debat i alt for høj grad er styret af DJØF-Danmark og ”system-Danmark”, hvor det er de professionelle meningsdannere, som dominerer på alle fagområder. Parternes – også forskernes – interesser skal være langt mere synlige end de er i dag, således at synspunkter ikke fik lov at fremstå så løsrevet og idealistisk som i dag”.

Kresten Schultz Jørgensen

enskaberne er der ikke noget, som hedder ’begrundet tvivl’ som det hedder i juraen eller i samfundsvidenskaberne. Det begreb forstår de ikke, for det indgår ikke i naturvidenskabelige paradigmer.

Det betyder, at det er utrolig svært at afgøre, hvem der har ’ret’: Lomborg eller botanikere...”

Schultz Jørgensen mener, at nok er den aktuelle blæst helt ude af proportion med argumenternes vægt. Men ser han debatten over et årelangt perspektiv, så har en opponent for en gangs skyld fået lidt luft til at anfægte nogle dogmer i en offentlighed, som ellers er domineret af professionelle specialister:

“Miljødebatten har jo i høj grad været domineret af miljøorganisationer og David Rehling-typer, som får penge for at sige, at naturen har det dårligt samt af fagbiologer og fagbotanikere og andre specialister. I den forstand er denne debat befriende, fordi der kommer andre personer og dermed også andre argumenter på banen – uanset hvad man mener om Lomborgs synspunkter”.

DJØF-Danmark: Systemets dominans

Schultz Jørgensen stiller krav om særlige adfærdsnormer af politikere, borgere og de formidlende institutioner, der udgør offentligheden:

“Det er en trussel mod demokratiet, at den offentlige debat i alt for høj grad er styret af DJØF-Danmark og ”system-Danmark”.

Jeg er ikke asket, og går ikke ind for berufsverbot. Men parternes – herunder også forskernes - interesser skal være langt mere synlige end de er i dag - om nødvendigt ved lov - således at synspunkter ikke fik lov at fremstå så løsrevet og idealistisk som i dag”, siger han.

“Interesser må klart frem i lyset. Man kan ikke være økonom eller jurist ved KU og udtale sig autoritativt om EU, hvis man samtidig er fædt ind i poster og kommissioner i det samme system – og altså næste dag hæver et konsulenthonorar i dette system...”.

Han kritiserer samtidig journalister for at være alt for dårligt uddannede til at kunne yde lobbyister et modspil. Grundlæggende skal de være langt bedre uddannede, så de forstår interessekonstellationer, administrationens opbygning osv.

“Jeg siger ikke, at de skal have en basisuddannelse i samfundsfag, men hvis ud ikke forstår specialistens sprog eller interessenters interesser, så forstår du heller ikke, at en person faktisk får 25.000 kr om måneden for at sige det, han gør ...”

Kresten Schultz Jørgensen benægter, at det er Lomborgs autoritet som “videnskabsmand”, der har givet ham adgang til medierne: “Jeg ville også have trykt indlæggen, hvis Lomborg ikke havde en akademisk baggrund. Hvis de havde den fornødne kvalitet, havde vi også trykt indlæg fra en tømrer ...”

RISIKOSAMFUNDETS VIDEN

Fører samfundets stigende uoverskuelighed til katastrofetænkning – eller fører den til uvidenskabelig af dramatisering? Med udgangspunkt i miljødebatten og Bjørn Lomborg – der på baggrund af begrænset delviden hævder, at miljøproblemer er en myte – fortæller lektor i statskundskab, GORM HARSTE om de seneste års teorier om “risikosamfundet”. Han konkluderer, at det kræver etik hos forskeren...

Massemidierne formidler viden og meget af, hvad vi ved om samfundet, ved vi i dag via massemedierne. Men massemedierne kommunikerer først og fremmest med sig selv. Ligesom videnskabsystemerne først og fremmest kommunikerer med sig selv. Videnskab, medier, politik og ret er utvivlsomt mestre i at tale forbi hinanden. Problemet i dele af massemedierne debatter om miljøpolitik, EU, kriminalitet, indvandring m.v. er, at det ofte er alt for let at jonglere med informationer, begivenheder og sensationer, som var de givne, løsrevne fra enhver sammenhæng.

Siden begyndelsen af januar har en række aviser bragt lange indlæg fra min gode kollega **Bjørn Lomborg**, der på overraskende vis kritiserer medierne for at viderebringe negative sensationer om miljøspørgsmål. Bjørn hævder, at der stort set ikke er miljøproblemer, hvilket han hævder at kunne vise ved at foretage selektive udsnit fra miljøforskningens mange data og fortolkninger. Miljøproblemer skulle da snarere være resultatet af en myte om en miljøkrise. Bjørn har imidlertid fire problemer: Et forsknings- og formidlingsetisk problem, et videnskabsteoretisk problem og to samfundsvidenskabelige problemer. De to første vil jeg kun nævne kortfattet.

Ligesom Bjørn er jeg hverken biolog, meteorolog eller kemiker. Derfor er jeg også forbløffet over den retoriske skrårighed, hvormed Bjørn dels tilsidesætter fagligt yderst kompleks miljøforskning til fordel for sine egne udpluk af konklusioner uden på nogen måde at have gjort sig den mindste anstrengelse for at konfrontere sine næsten altomfattende hypoteser med et bredt udsnit af miljø-, natur- og u-landsforskere. Gennemslaget af hans indblanding kan nok i høj grad ses i retorisk lys: Forsimplede påstande udsættes for en kritik, der låner en dragt af universitets aura, som om denne dragt havde et langt mere omfattende indhold. Men der er tale om kortslutninger mellem forskning og formidling.

Der kan således opstå proble-

mer i de videnskabelige systemer, hvis forskere ikke ved, hvad det er for en viden, de ved noget om, men på positivistisk vis som Lomborg kun indhenter informationer uden at se, at viden først er viden i det omfang, den er fortolket i forskningsfællesskabet.

De to samfundsvidenskabelige problemer består for det første i, hvorledes Bjørn Lomborg konstruerer sin forestilling om en myte om miljøkrise uden at have undersøgt hvorledes man analyserer myter og uden at have undersøgt, om miljøforskningen allerede har arbejdet med myter og ideologier om miljøkrise. Det har den nemlig. For det andet består Lomborgs problem i ikke samfundsvidenskabeligt metodisk at skelne mellem de samfund og fora, som problemer, myter, analyser og debatter udvikles i.

I videnssociologien er man begyndt at beskrive det moderne samfund som et “**risikosamfund**”. De to væsentligste teorier om det er skrevet af de to tyske videnssociologer Ulrich Beck og Niklas Luhmann. Med stor aktualitet beskriver de på to meget forskellige og næsten modsatrettede måder, hvorledes det kan gå til, at der skabes en ny usikkerhed om viden og derfor også, hvorledes forskning, politik, medier og organisationer kan tale forbi hinanden, - og hvilke faldgruber, der er.

Ulrich Beck er ophavsmanden til slagordet “risikosamfund” i en bog med slagordet som titel. Den er fornylig udkommet på dansk. Den er spændende og tilsyneladende skrækindjagende læsning. Risikosamfundet adskiller sig fra industrisamfundet ved ikke blot at producere goder og fordele velfærd, men ved også at fordele risici. Risici kan være af økologisk art, de kan være i form af udstødning fra biler, men også fra arbejdsmarkeder, ægteskaber, uddannelser, medier o.m.a.

Risikosamfundet kan derfor ses som industrisamfundets bagside. På mange måder er risikosamfundet dog også ældre, i den forstand at menneskeskabte

risici altid har været en del af det, mennesker har foretaget sig. Men risikosamfundet er ifølge Beck også et kendetegn ved det samfund, som vi er ved at bevæge os henimod. Ligesom det såkaldte “post-industrielle” samfund er risikosamfundet et samfund baseret på produktion af en viden, der altid er mere eller mindre risikabel og usikker.

Ulrich Beck beskriver risikosamfundets viden på et tidspunkt hvor videnskab er blevet påfaldende aktiv i udviklingen af samfundet.

Det er ikke nyt, at videnskab anvendes aktivt i samfundsudviklingen. F.eks. var retsvidensskaben en afgørende bestanddel af 1700-tallets organisatoriske revolution. Men det er nyt, at videnskabelige udviklinger på eksplosiv måde trænger ind i hver en afkrog af samfundets anvendelser af viden. Kemisk viden har således ført til den anvendelse af arsenik, der nu muligvis truer grundvandet for halvdelen af den 120 mill. store befolkning i en af verdens fattigste afkroge, Bangla Desh.

Systematisk produktion af viden og viden om viden foregår mange flere steder end blot på universiteterne. F.eks. er der samlet langt større miljøpolitisk viden og viden om viden i Ritt Bjerregaards Kommission end på Århus Universitet, hvad velinformerede miljøpolitiske forskere selvfølgelig udmærket ved. Samtidig med at de ved om begrænsningerne i deres egen og andres viden. Videnskabelig viden er i princippet altid behæftet med en viden om dens egen uvidenhed og usikkerhed. Derfor er videnskabelig viden også myte- og dogmekritik. Og derfor er videnskabelig viden god til at skabe forandring og usikkerhed.

I risikosamfundet skaber denne systematiske produktion af selvkritik et højt udviklings-tempo, men også en usikker oplevelse af, hvad det er for en viden, der produceres. Grænsen mellem viden og uvidenhed afhænger af dømmekraft og fortolkning af viden bliver til et afgørende kriterium for, hvad der tæller som acceptabel og gyldig

viden. I vidensskaben afsikres viden derfor ved at blive gjort til overførbart, intersubjektiv viden. Andre skal kunne dele den.

“

Før forskere forsøger at formidle deres (usikre) viden, burde de forsøge at få anerkendelse af deres fortolkninger i forskerfællesskabet.

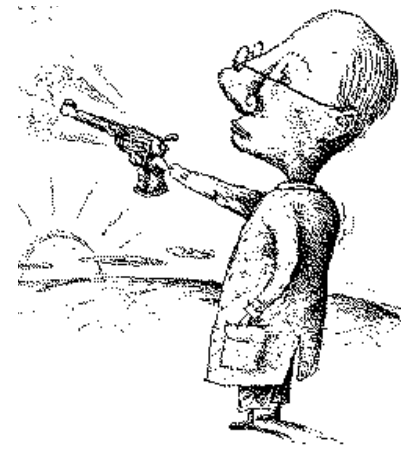
I modsætning til Lomborg forsøges dette af de normale miljøpolitiske forskere, lige som kompetente forskere aldrig formulerer sig skråriskert; skrårisker anvendelse af viden duer ikke i forskningsfællesskaber og bliver hurtigt pillet ned.

Når sociologer nu har vist sig at få brug for en ny betegnelse for “samfundet” som “risikosamfund”, skyldes det, at vi på en ny og helt anden måde orienterer os mod fremtiden, *samtidig* med at vi baserer os på viden. Men vi ved, at der er meget, vi ikke ved om fremtiden. Forandring er blevet til et helt banalt krav: Faktisk er ingen kunstnerisk eller forskningsmæssig skandale så stor, som når det viser sig, at kunstneren eller forskeren bare har kopieret uden at tilføje noget nyt.

Dén betingelse, som produktionen af nyhed og innovation udgør, gentages overalt i samfundets systemer: Virksomheder skal finde nye nicher, nyt design og nye produkter og markeder. Innovation og markeringer af at være “på forkant med” udviklinger i både ditten og datten sætter hele tiden vores viden på prøve. Kendte vi fremtiden, ville samfundets grundlæggende produktionsmaxime formodentlig bryde sammen.

I middelalderens kristendom var der masser af risici, som man kunne udsættes for af “forsynet” eller “skæbnen”, der faldt ind over en med farer så pludselige, at vi i dag dårligt kan forestille os det. Derfor fandt man også tidligere en sikkerhed i den plads, som man blev *tildelt* i naturens sociale orden, Guds orden. I dag er vi langt mindre udsatte. Ve den, der følger i sin fars eller mors fodspor. Ve den

virksomhed, kunstner eller forsker, der gør som altid.

Vi prøver derimod at skubbe os ud i fremtiden, som vi med sikkerhed ved adskiller sig fra den samtid, vi kender. I Oplysningstiden kastede man sig med stor og forståelig entusiasme ud i fremtidens rus. Den fremskridtoptimisme, man havde, bestod i en tro på et nyt velordnet retssamfund, med sikre principper for ret og moral.

“

Den eneste form for viden, vi overhovedet kan have om fremtiden, er da også af moralsk karakter, fordi den angår vores vilje.

Vi kan forpligte vores viden, vi kan gøre det moralsk, og vi kan binde os retligt. Ellers ved vi ikke, hvad det er, vi bevæger os ud i. Men i dag er selv pligt blevet til innovationspligt og har bredt sig fra kunst og videnskab. Derfor opleves risikosamfundet som uafgrænset forandring, og alt kan tage sig anderledes ud, end vi troede. Vi kan derfor med Ulrich Beck sagtens beskrive samfundets forhold til sig selv og til naturen som en kompleks produktion af uvished og “normale katastrofer”.

Den anden tyske videnskabsfagmand, **Niklas Luhmann**, har vist, at risikosamfundets tempoforhøjelse også skaber en ny stabilitet. Netop fordi risikosamfundet lever af forandring, kan selv meget voldsomme forandringer ikke grundlæggende ryste det. Den 70-årige Luhmann afsluttede for et halvt år siden sin forskning med udgivelsen af et 1200 siders gigantværk *Die Gesellschaft der Gesellschaft*. Det handler om, hvorledes samfundet beskriver sig selv og formulerer viden om sig selv.

Med Luhmann kan man sige, at det moderne samfund er lige som en konvoj af supertankere. Risikoen ligger mindre ude i fremtiden end i det nutidige, i tempoet i konvojen. Supertankere har lang venderadius. Risikoen er, at vi allerede er om-

bord og kun kan betjene os af skibenes egne funktionsmåder i forsøg på at ændre en kurs, der under alle omstændigheder uop-hørligt forandres, men uden at vi kender retningen. Dertil: konvojen skibe sejler ikke nødvendigvis i helt samme retning.

Samfundet består af lignende vis af et antal delsystemer for behandling af økonomi, ret, politik, massemedier, videnskab, kunst, krig og kærlighed. De enkelte delsystemer er selvregulerende, de bestemmer selv deres fart og deres tidshorizont. Man kan således kun gribe ind i dem på deres egne præmisser: Ret ændres via ret, videnskab via ret, kunst via kunst. Behandlingen foregår nemlig ved hjælp af kommunikation, der er kodet retligt, videnskabeligt, kunstnerisk e.l.

Kommunikation kan ikke kommunikere om alle mulige saglige ting og sager på én og samme tid. Kommunikationen må reducere kompleksiteten af de sager og informationer, den kan tage sig af. Det gælder for eksempel i politik. Og det gælder i massemedier. Og alle andre steder. Kommunikation må derfor forholde sig til sine egne fortolkninger og udlægninger, af hvad der er acceptabel viden, og af hvad der skal kommunikeres som uvished.

Lige som supertankererne kan samfundets delsystemer have meget forskellige tempi i deres evne til at forandre sig selv. En tidshorizont på 7 år kan være realistisk og rentabel for økonomien, mens miljøretslige systemer som for eksempel Danmarks og EUs har krævet måske 20 års opbygning, lige som kærlighed, familieplanlægning og befolkningsvækst kan kræve 50 år til at ændre kurs.

Der, hvor risikosamfundets vidensproduktion slår over i katastrofer, er der, hvor man ikke har forstået, hvor usikker vidensproduktion er. Som typisk i det gamle sovjetiske imperium. Man har ikke systematisk arbejdet med usikkerhedsmomenterne i anvendelsen af viden. Det er typisk i samfund, der ikke differentierer skarpt mellem delsystemer for politik, videnskab, ret, kunst o.l.

Der er kun få dele af verden, der har en sådan type arbejdsdeling og organisatorisk differentiering, at de kan arbejde med, hvad de ved om det, de ikke ved. Det kan vi i Vesteuropa. Egentlige katastrofer kommer snarere der, hvor man ikke kan iagttage det, og hvor man ikke henter statistiske beskrivelser af ubehageligheder. Et økologisk problem kan være langt større i samfund som Bangla Desh, Nord-Korea eller Kina, der ikke kan reagere på det, end i det vesteuropæiske samfund.

I en bog om *Økologisk Kommunikation* gør Luhmann opmærksom på, at samfundets delsystemer ikke kan kommunikere direkte med deres omverden. Massemedier kommunikerer ikke om viden sammen med det videnskabelige system og gør det heller ikke på samme måde. Hvad der er fakta og usikkerheder i forskerfællesskaberne, kan tælle som sensationer i medierne og som anledninger til valg og partistiftelse i det politiske delsystem eller grundlovssager i retssystemet og rutinesager i organisationssystemerne.

Tilsvarende kan den miljøpolitiske kommunikation således ikke kommunikere direkte med naturen. Man kan kun tage højde for, hvad man kan iagttage. Men man kan også iagttage den uvished, der således opstår, og investere i dén slags iagttagelser. Miljøpolitisk investerer man således ikke kun i forskningscentre, der skal iagttage naturen, men også i forskning, der skal iagttage, hvorledes man iagttager, og hvad man ikke iagttager. Den slags forskning i den økologiske iagttagelses begrænsninger findes og støttes – og indgår i miljøforskning og –politik, fordi miljøforskningen for længst har set, at man ikke skal være miljøpolitisk naiv.

Påfaldende nok markerer Ulrich Beck og Niklas Luhmann to yderpunkter i forskningen om risikosamfundets miljøpolitiske iagttagelser. Hvor Luhmann er metodisk stringent, distanceret og iagttagende til det kyniske, er Beck indigneret, velskrivende og oprørt. Han

springer fra sag til sag, fra eksempel til eksempel, på en måde, hvor enhver respekt for videnskabelig metode og systematisk brug af informationer synes helt borte. Pointen er, at han hermed præcist rammer den mytiske angst for den produktion af usikkerhed, der karakteriserer risikosamfundet: Folk kan være bange for tunneller, fordi de er bange for genteknologi, fordi de er bange for atomkrig. Subjektiv angst følger snarere mytiske mønstre for sammenløb af usandsynligheder. Vi foretager os så uhyre mange ting i en kompleks verden, at usandsynligheder for venteligt indtræffer og giver os sådanne chok og forandringer, at vi snarere kan erfare dem som skæbne end som statistik (jf. problematikken i romanen *Homo Faber*, hvor ingeniøren og statistikerens Faber tvinges ind i en kulturel modningsproces).

Problemet er: Hvilke anstrengelser, hvilke dialoger og hvilken lydhørhed er forskeren videnskabeligt og etisk forpligtet på, før han formidler sine budskaber og i de efterfølgende debatter?

“

Etisk og videnskabsteoretisk set er man forpligtet til at vide, at andre forskere ofte har langt mere ekspertise og erfaring end en selv.

Dette gælder også offentlige debatter mellem forskere, der jo kan være uenige, f.eks. om grundlæggende paradigmer, men argumentationsetisk må man vide, at der er andre og yderligere baggrunde bag de antydninger og korte beskrivelser, der kan formidles i pressen. Men det angår selvfølgelig også kun forskere, der i modsætning til Lomborg, gennem flere års anstrengelser har skrevet artikler, bøger og papers til konferencer og hørt andre forskere kommentere dem.

KANDIDATGRADEN STÅR FOR SKUD

Af ARNE KJÆR, fmd. for universitetslærerne i DM.

Undervisningsministeriets forslag om, at seminarier, sygeplejeskoler, pædagogseminarer skal have mulighed for at tildele bachelorgrad indebærer, at graden kommer til at give direkte adgang til universiteternes kandidatuddannelser. Det vil sænke det faglige niveau. Er det politikernes ønske?

Debatoplægget foreslås at de nye bachelorgrupper ("Erhvervs-bachelor", se lederen s. 2) skal kunne optages på en relevant kandidatuddannelse uden yderligere forudsætninger. Om baggrunden siger ministeriet: "Kandidatuddannelserne (må) forvente at få en ny målgruppe af bachelorer, der har en mere praksis- og professionsorienteret baggrund (...). Universiteterne må (...) tilrettelægge studie-introducerende forløb - så bachelorer (...) indgår på lige fod med universitets bachelorer på kandidatoverbygningsuddannelserne." Og der gøres udtrykkeligt opmærksom på, at de introducerende forløb ikke må være studietidsforlængende ..."

Kommer denne nye gruppe

direkte ind, kan det kun føre til en sænkning af det faglige niveau og kvaliteten af kandidatuddannelsen i form af en ny "laveste fællesnævner".

På universiteterne har vi i dag studerende, som først har afsluttet en mellemlang uddannelse og derefter er blevet optaget på universitetet (jf. interview andet steds i bladet). De siger samstemmende, at man ikke har de nødvendige forudsætninger for at starte på en kandidatuddannelse fra en mellemlang uddannelse. Enten kan de ikke følge med, såvel fagligt som studiemæssigt, eller også må uddannelsen sænke kravene (se interviewet med en tidligere sygeplejeske på denne side).

Et central forhold er, at de nye bachelorgrupper ikke har fået en forskningsbaseret undervisning, men til gengæld en undervisning, som kvalificerer dem bedre til det arbejdsmarked, de skal ud på, end hvis de havde fået forskningsbaseret undervisning.

Den forskningsbaserede uddannelse er karakteristisk ved, at den varetages af aktive forskere og videre at:

- uddannelsesstrukturen lægger op til en stor grad af selvstændig uddannelsesindsats
- arbejdsformerne er præget af forskningens måde at behandle problemstillinger på
- uddannelsesformen lægger op til, at de studerende skal kunne undres og sætte spørgsmålstegn ved grundlaget for egen forståelse
- stofudvalget må forventes at være forskelligt (ift. de ikke-forskningsbaserede uddannelser), hvilket betyder at den faglige viden er forskellig

Det er ikke muligt at samle dette op i et studie-introducerende forløb, når det samlede studium stadig skal være inden for 2 år. Vi foreslår i stedet, at der laves et brobygningsmodul på minimum et år for de nye bachelorer, der vil optages på en kandidatuddannelse. Her kan de nødvendige basiskvalifikationer opbygges, samtidig med at det politiske ønske om fleksibilitet tilgodeses.

ELU

Puße til udvikling af
EFTERUDDANNELSE

Det danske Efteruddannelsesudvalg for Læger og Tandlæger (ELU) søger tilrettelæggelse af projekter, som bl.a. omfatter følgende aktiviteter:

- udarbejdelse af studieprogrammer
- udarbejdelse af studieprogrammer
- udarbejdelse af studieprogrammer

Ansøgere kan være:
Videregående uddannelsesinstitutioner, private og offentlige virksomheder, erhvervsuddannelsesinstitutioner og andre relevante institutioner.

Yderligere information hos:
ELU Sekretariatet
Lindensvej 104 B
2000 Frederiksberg
Tlf. 33 45 733
Fax 33 45 704
E-mail: elu@eludat.dk

KONTROL AF ARBEJDS- TID PÅ UNIVERSITETET?

Af BIRGIT JÆGER, fmd. for de forsknings- og undervisningsansatte i DJØF

Undersøgelser af universitetslæreres arbejdstid viser, at den gennemsnitlige arbejdstid er 45 timer om ugen. Alle kan regne ud, at det er 8 timer mere om ugen, end vi bliver lønnet for.

I andre stillingskategorier (fx administrative) har man gennem overenskomsten en aftale om merarbejde, der gør det muligt enten at afspadsere merarbejde eller få udbetalt løn for det arbejde, der ligger ud over de 37 timer om ugen. Afspadsning er selvfølgelig det bedste, fordi det er med til at forhindre, at den enkelte medarbejder bliver slidt ned, men betaling for overarbejde kan i nogle situationer være en rimelig kompensation.

Universitetsområdet er ikke omfattet af den overenskomstmæssige aftale om merarbejde med den begrundelse, at hverken forberedelsestid eller forskningstid er kontrollabel. Arbejdsgiverne kan ikke kontrollere, hvor lang tid vi bruger på disse aktiviteter; derfor vil de ikke betale for overarbejde. Hvis vi skal ind under denne aftalen, må vi rejse det som et krav til overenskomstforhandlingerne. Det har vi allerede gjort tidligere, dog uden resultat.

Netop nu er det tiden at rejse kravene til næste forårs overenskomstforhandlinger. Spørgsmålet lyder derfor igen: **Skal vi stille krav om at blive omfattet af den overenskomstmæssige aftale om merarbejde, som ligger på andre områder?**

Arbejdsgivernes betingelser for at gå ind på kravet vil uden tvivl medføre et krav om, at der udvikles nogle **metoder til at kontrollere, hvor meget vi arbejder**. Arbejdsgiverne kan ikke leve med, at universitetslærere selv skal gøre op, hvor meget vi har arbejdet over og derefter kan henvende os til KASSE 1 for at få afspadsning eller overarbejdsbetaling. Dette rejser en række spørgsmål, som vi bliver

nødt til at diskutere:

Problemet med at kontrollere **forberedelsestiden** burde være muligt at løse. Allerede i dag er der flere institutioner, der har udarbejdet detaljerede beskrivelser af, hvor meget forberedelsestid der hører til forskellige typer af undervisning. Sådanne regler skal aftales lokalt, så der er mulighed for at tage hensyn til specielle lokale forhold.

Problemet med at kontrollere **forskningstiden** er noget mere kompliceret. Såvidt jeg kan se, er der to løsninger på problemet. Enten kan man kontrollere produktet, eller man kan kontrollere tiden. I lederen af UNIVERSITETSLÆRERENS oktobernummer (1997) foreslog Arne Kjær, at der udvikles nogle såkaldte forskningsvognningsregler. Disse regler kan bruges til at kontrollere produktet, idet de fastslår, hvor stor en produktivitet man forventer, at en aktiv forsker har over en periode. Hvis en forsker har produceret det antal publikationer, reglerne foreskriver, er det udenfor diskussion, om han eller hun opfylder sin forskningsforpligtelse. Hvis vedkommende derudover har haft mere undervisning end normen tilskriver, må der altså være tale om overarbejde. Sådanne regler findes allerede nogle steder i dag. Hvis det er vejen frem, er det også her vigtigt, at reglerne bliver aftalt lokalt, så de afspejler den tradition og kultur, der findes indenfor de forskellige fag.

En anden måde at kontrollere produktet på er at overlade det til professorerne at lede og fordele arbejdet på instituttet, og dermed bestemme hvad den enkelte forsker skal producere. Denne løsning vil imidlertid kræve radikale ændringer af universitetsloven, og sådan som historien har udviklet sig, er jeg overbevist om, at det ikke er en farbar vej.

Man kan også vælge **at kontrollere den tid, universitetslærere bruger til forskning**. Det har der ikke været tradition

for før, og mange vil sikkert mene, at det ikke kan lade sig gøre – i modsætning til, hvad der sker i sektorforskningen! Her er der masser af eksempler på kontrol af forskningstiden. Som det sidste nummer af FORSKERforum beskriver, har man nogle steder desiderede stempellure, andre steder bruger man timesedler og atter andre steder opgør man forbruget af tid på de enkelte projekter en gang i kvartalet. Alle disse kontrolforanstaltninger er med til at dokumentere overfor de eksterne rekvirenter, at de får, hvad de har betalt for.

Hvis det er muligt at registrere på sektorforskningsinstitutionerne, er det vel også muligt at registrere på universitetsinstitutionerne?

Argumentet om, at det ikke er muligt at afgøre om læsning af en artikel har ens forskning som formål, eller om det er en del af forberedelsen til noget undervisning, duer ikke. De samme afgøringsproblemer har man i sektorforskningen. Her arbejder man som regel på flere projekter ad gangen, og læsning af en artikel kan komme flere projekter til gode. Pointen er, at man ikke skal gøre tidskontrollen mere rigid end strengt nødvendigt. Det betyder, at den ene gang sætter man læsetiden på det ene projekt, og næste gang sætter man det på det andet projekt. Så er ingen snydt, og det er samtidigt muligt at registrere tiden.

Er vi parate til at acceptere kontrol af enten forskningstid eller produkt indenfor universitetsverdenen? Er vi ikke det, kan vi lige så godt lade være med at stille som OK-krav, at vi skal ind under merarbejdsaftalen.

Men konsekvensen heraf er vel så samtidig, at vi så også også må holde op med at beklage os over, at vi arbejder mere, end vi får løn for ....?

Opfordring til medlemsdebat:

Medlemmerne opfordres til at give deres mening til kende i dette centrale spørgsmål, som simpelthen lyder, om vi er parate til at acceptere kontrol og hvilken form kontrollen i givet fald skal have?

Hvis vi er parate til at acceptere kontrol, hvilken form skal kontrollen så have? Send et læserbrev (gerne elektronisk til Forskerforum E-mail-adresse: joe@magister.dk) med dine kommentarer til spørgsmålet (max. 1 A4-side).

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage **FORSKER FORUM**, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

SIG MIG, HVEM DIN FAR ER

-og jeg skal sige dig, hvad du laver. Mere end hver tredje forsker har forældre fra de højeste socialgrupper. Men det er ikke forskningsverdenen og dens hårde karrieresystem, som forfordeler dem fra de lavere sociale lag.

Der er en enorm social skævhed i rekrutteringen af forskere. Chancen for at blive forsker, når man kommer fra de laveste sociale lag (socialgruppe 5) er 36 gange mindre end hvis ens forældre kommer fra socialgruppe 1.

Jura er faget med den mest systematiske skævhed. Her kommer næsten halvdelen (47 pct.) fra socialgruppe 1, mens kun hver 16. jurist kommer fra socialgruppe 4/5. Juridiske forskere har også den højeste andel af fædre med en lang videregående uddannelse (44 pct.).

Det viser en spørgeskemaundersøgelse af et repræsentativt udsnit på 788 forskere fra især samfundsvidenskaberne, men også med deltagere fra datalogi og fysik/medicin. Undersøgelsen fortæller om forskernes sociale baggrund, og det viser sig at mere end hver 3. forsker stammer fra den højeste socialgruppe. Omvendt viser det sig, at mens 20 pct. af forskerens ungdomsårgang (1968) stammede fra socialgruppe 5, så var det kun 5 pct. heraf, som blev forskere.

Undersøgelsen peger på en generel social skævhed: Den første udskillelse sker ved studentereksamnen, og så sker der nok en udskillelse ved erhvervsvalg. Den sociale skævhed blandt forskerne er derfor ekstra markant. Mens 18 pct. af årgangen stammede fra socialgruppe 1 og fik en lang videregående uddannelse, så var der 36 pct. af forskerne, som stammede fra socialgruppe 1.

Retfærdigt system, vurderer forskerne

Undersøgelsen – der er lavet af sociologen Heine Andersen – fortæller imidlertid også, at der ikke er klare tegn på, at forskere – der stammer fra de lavere socialgrupper – mener, at karrieresystemet stiller dem dårligere.

En af forklaringerne på skævheden kunne være, at der sker en selektion i selve ansættelsessystemet, fordi det – bevidst eller ubevidst – virker skævt eller usagligt:

En ret direkte indflydelse

kunne simpelthen bestå i favorisering på grund af personlige forbindelser og bekendtskaber (nepotisme) via forældre, hvilket typisk begunstiger folk fra de øvre sociale lag.

En mere indirekte effekt kunne komme fra måden, hvorpå den sociale og kulturelle baggrund er ”indkodet” i personegenskaber som sprog, holdninger, omgangsformer, manerer, smag m.v. graden af konformitet med dominerende normer i forskningens sociale verden kunne således tænkes at påvirke karrieremulighederne.

Undersøgelsen peger på, at alle forskerne har stor tiltro til karrieresystemets grad af saglighed og neutralitet. Der findes – både formelt og uformelt – ret stærke idealer om, at forskerbedømmelser, fx i forbindelse med stillingsbesættelser skal foregå alene ud fra dokumenterede faglige kvalifikationer, hvorfor der ikke levnes megen plads til ”diskrimination” på grund af

særlige personegenskaber eller social baggrund.

Undersøgelsen viser, at det er publicering, som har den største betydning for anerkendelse og karriere. Gode personlige forbindelser tillægges ikke afgørende betydning, men der er en svag tendens til, at forskere fra socialgruppe 4/5 og også 2/3 udtrykker større skepsis om bedømmelsessystemets saglighed.

Socialisering: Forskere ligner hinanden

Problemet med undersøgelsen er, at den tager udgangspunkt i dem, som har en forskerkarriere:

“Undersøgelsen henter ikke svar ind fra de frasorterede; dem som ikke har fået stillinger. Det kunne jo være sådan, at selektionen er hårdere mod de lavere socialgrupper, fx igennem at afvige normer ikke gør karriere. Man kan fx gå ud fra de hypoteser, at folk med faglærte eller ufaglærte forældre havde andre prioriteringer; og forskerkarriere

er netop kendetegnet ved et vanskeligt karriereforløb og at det tager lang tid. O.s.v.”, siger Heine Andersen, som også understreger, at netop de svære kvalifikationskrav også betyder, at alle forskere får visse fællestræk med tiden:

“De forskere, som har svaret, har jo på deres nuværende karriere- og livsniveau jo gennemgået en meget langvarig socialisering og har passeret adskillige selektionsrunder – og derfor kan man ikke forvente, at der skulle optræde synlige forskelle inden for gruppen ...” Han siger, at langvarig skoleuddannelse, forskeruddannelse og faglig disciplinering samt den trinvis sortering og selektion, må virke “homogeniserende”.

Venstreorienterede

Undersøgelsen peger på, at forskerens sociale oprindelse i det store og hele ikke spiller nogen rolle for valg af forskningsområde, prioritering af målgrupper, vurdering af forskningskvalitet, hvilke kompetencer og personlige egenskaber, der har betydning osv. Heller ikke valg af ikke-faglige interesser – f.eks. fritidsinteresser – synes at spille nogen rolle.

Dog ser det faktisk ud til, at forskernes sociale baggrund har indflydelse på nogles politiske holdninger. Det viser sig nemlig, at dem fra den højeste socialgruppe også er de mest venstreorienterede, når der stemmes ved folketingsvalg ...

Henvi sning: Heine Andersen: *Forskerrekruttering og social baggrund (Sociologisk Rapportserie nr. 2 – 97).*

